

Фінансується
Європейським
Союзом

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

DRC DANISH
REFUGEE
COUNCIL

Звіт DRC щодо моніторингу потреб у соціально-правовому захисті в Україні

Липень – вересень 2025

Зміст

Вступ	2
Ключові висновки	2
Методика	3
Оновлення контексту	5
Ключові законодавчі зміни	6
Основні ризики та потреби у сфері соціально-правового захисту	8
Свобода та вільне пересування (включаючи переміщення, повернення та наміри)8	
Життя, захист і безпека	17
Громадянський статус, доступ до засобів правового захисту та правосуддя	25
Відсутність дискримінації та рівність.....	31
Основні економічні та соціальні права	33
Право на житло.....	33
Право на освіту	35
Право на здоров'я	37
Право на роботу	40
Рекомендації	43
Для органів влади	43
Для гуманітарної спільноти.....	44

Вступ

У цьому звіті узагальнено дані, отримані Данською Радою у справах біженців (DRC) під час моніторингу захисту, який проводився з 1 липня до 30 вересня 2025 року на території України в Сумській області на півночі, Харківській та Донецькій областях на сході, Дніпропетровській та Запорізькій областях на південному сході, а також у Миколаївській та Херсонській областях на півдні. Цей звіт спрямований на встановлення тенденцій у сфері ризиків соціально-правового захисту і порушень прав, проблем, з якими стикається населення, що постраждало від війни, і перешкод в доступі до послуг (особливо для найбільш вразливих категорій населення) в областях, які були предметом дослідження, під час звітного періоду. Отримані дані є основою для поточного та запланованого гуманітарного реагування, та дають змогу виявляти вразливих осіб для надання їм індивідуальної підтримки, а також сприяють проведенню доказової адвокації від імені осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. Дані, отримані в результаті моніторингу, також візуалізовані на інтерактивній інформаційній панелі, що дозволяє DRC і всім відповідним зацікавленим сторонам легко отримувати до них доступ.

Натисніть [ТУТ](#), щоб відкрити сайт **Моніторингу соціально-правового захисту**, де резюмовано головні висновки за звітний період.

Ключові висновки

- Переміщення населення залишалося масштабним і циклічним, причому **вторинне переміщення** зростало через погіршення безпекової ситуації та недоступність оренди. Значна частина внутрішньо переміщених осіб продовжувала проживати в **неофіційному або небезпечному житлі**, часто без укладених договорів, що позбавляло їх права на державну допомогу. Випадки повернення до місць постійного проживання були поодинокими і здебільшого зумовлені вимушеними обставинами, а не покращенням умов.
- Забруднення територій мінами та вибухонебезпечними залишками війни і надалі обмежувало пересування цивільного населення та ускладнювало ведення сільськогосподарської діяльності, особливо у **Херсонській, Миколаївській, Сумській, Харківській та Донецькій областях**.
- У всіх досліджених областях громади повідомляли про **хронічний стрес, тривожність і емоційне виснаження**, спричинені тривалими бойовими діями, переміщенням та нестабільною безпековою ситуацією. Ветерани та члени їхніх родин зазнавали гострого психосоціального дистресу, пов'язаного з посттравматичними проявами та труднощами реінтеграції. Стигма та обмежений доступ до послуг з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСР) обмежували звернення по допомогу.
- Ризики гендерно зумовленого насильства (ГЗН), зокрема **насильства з боку інтимного партнера**, залишалися високими й у деяких громадах погіршувалися. Напруженість у родинах ветеранів та тісні умови проживання у центрах компактного проживання посилювали ці ризики. Постраждалі стикалися з бар'єрами доступу до конфіденційних послуг, особливо у сільській

місцевості та малих громадах, де страх стигматизації або можливого залучення територіального центру комплектування (ТЦК) стримував звернення по допомогу.

- Родини зіштовхувалися зі значними труднощами у відновленні цивільних документів та документів на **житло, землю і майно (ЖЗМ)**, посилячись на фінансові витрати, тривалі процедури та цифрову недоступність. У **Миколаївській і Херсонській областях** відсутність документів про право власності унеможлиблювала доступ до компенсації за житло в межах програми «Відновлення». У **Запоріжжі** застосування дистанційних оцінок та подання цифрових заяв демонструвало певний прогрес, однак залишалося обмеженим за масштабом.
- Родини зіштовхувалися зі значними труднощами у відновленні цивільних документів та документів на **ЖЗМ**, посилячись на фінансові витрати, тривалі процедури та цифрову недоступність. У **Миколаївській і Херсонській областях** відсутність документів про право власності унеможлиблювала доступ до компенсації за житло в межах програми «Відновлення». У **Запоріжжі** застосування дистанційних оцінок та подання цифрових заяв демонструвало певний прогрес, однак залишалося обмеженим за масштабом.

Методика

Загальний огляд

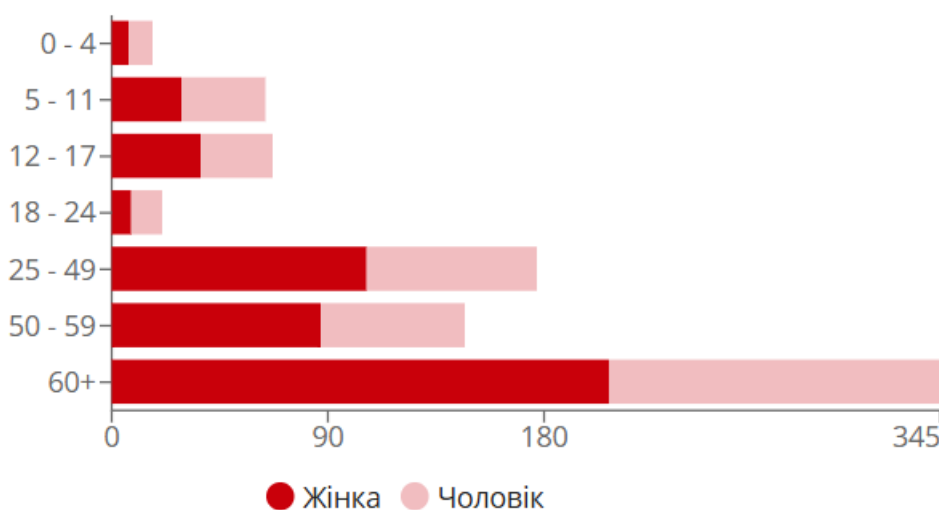
Дані моніторингу захисту збирались за допомогою підходу зі змішаною методологією, включаючи особисті опитування домогосподарств, інтерв'ю з ключовими інформаторами (IKI), обговорення у фокус-групах (ОФГ) та пряме спостереження. Для визначення учасників моніторингу захисту DRC використовує змішану методологію випадкової та цільової вибірки. Звіт також відображає отримані дані моніторингу захисту, що проводився на рівні громади Кластера захисту, який DRC, разом з іншими партнерами з питань соціально-правового захисту, підтримує за допомогою структурованих IKI. Різноманітність методів збору даних дозволяє отримати ширшу інформацію та глибше розуміння уявлень індивідів і груп про потреби й можливості. Цей збір даних та інформації доповнюється оглядом вторинних даних та інформацією, що надається під час зустрічей з координації на місцевому, регіональному й національному рівнях. Заходи DRC з моніторингу захисту спрямовані на різні групи, включаючи ВПО, осіб, які повернулись, та непереміщених осіб, які безпосередньо потерпають від поточного збройного конфлікту, в сільських та міських районах.

Графік 1. Сім'ї за статусом переміщеної особи

Не переміщена особа	221	57.3%
Внутрішньо переміщена особа	128	33.2%
Особа, котра повернулася	37	9.6%

У період з 1 липня по 30 вересня 2025 року команди із захисту DRC опитали 386 домогосподарств, що відповідає 838 особам. Більшість з опитаних становили постраждалі непереміщені особи (57% — 221 респондентів). Серед опитаних 33% були внутрішньо переміщеними особами (128 респондентів) і 9% — особами, що повернулися (37 респондентів). Усі опитані особи були громадянами України, з яких 57% становили жінки. Середній вік опитаних — 49 років. Середній розмір домогосподарства складав 2,2 особи. Для доповнення кількісного збору інформації ІКІ та ОФГ проводилися в усіх охоплених регіонах. Загалом було проведено 101 ІКІ; інтерв'ю охоплювали представників місцевих органів влади, представників та лідерів громад, персонал колективних/транзитних центрів, соціальних працівників, фахівців гуманітарної сфери та ветеранів. DRC також провела 41 ОФГ, які охопили 364 учасники, серед них 295 жінок та 69 чоловіків. Окремі тематичні обговорення були присвячені впливу вибухонебезпечних предметів на громади, наявності послуг для постраждалих від вибухонебезпечних предметів та потребам у сфері захисту людей похилого віку.

Графік 2. Опитанні сім'ї за віком і статтю

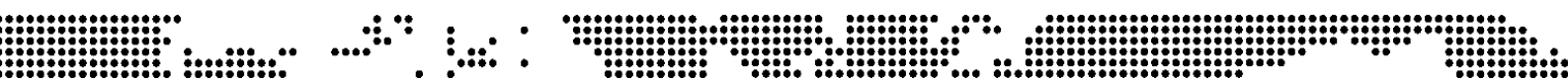
Оновлення контексту

Безпекова ситуація в Україні продовжує суттєво змінюватися порівняно з попередніми звітними періодами. З огляду на динамічність подій складно охопити всі зміни, що відбуваються в країні, однак нижче наведено ключові питання.

У другій половині дня 4 вересня двоє співробітників DRC загинули, а декілька інших були поранені внаслідок ракетного удару по одному з гуманітарних майданчиків із розмінування в Чернігові. Відтоді низка гуманітарних організацій також зазнала прямих ударів з боку Збройних сил Російської Федерації (ЗС РФ), зокрема інцидент 15 вересня, коли безпілотний літальний апарат уразив автомобіль Українського Червоного Хреста в Херсоні.

У третьому кварталі 2025 року по Україні було зафіксовано 1 868 авіаударів, що становить зростання на 25% порівняно з 1 491 інцидентом у попередньому кварталі (INSO Україна). Така ескалація відображає інтенсифікацію російських повітряних операцій на сході та півдні країни, а також розширення цілей до критичної інфраструктури — водопостачання, електропостачання та газопостачання. Значно зросла кількість атак на залізничну інфраструктуру: понад 220 інцидентів порівняно з 150–170 у другому кварталі. Хоча вплив на об'єкти, пов'язані з військовою логістикою, залишається невизначеним, цивільні маршрути зазнають дедалі більшого порушення. В одному інциденті 4 жовтня в місті Шостка Сумської області внаслідок атаки сталися затримки й постраждали 30 людей, одна людина загинула. Очікується, що удари по інфраструктурі посилюватимуться з наближенням зимового періоду.

Протягом третього кварталу 2025 року гуманітарним організаціям стало ще важче добиратися до людей у прифронтових регіонах, насамперед через зростання можливостей безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та збільшення їх дальності дії. Траса М14 між Миколаєвом та Херсоном залишалася вкрай небезпечною, що змусило гуманітарні організації тимчасово припинити переміщення майже на два тижні за рекомендацією місцевої влади. З початку вересня кількість атак уздовж цього маршруту зменшилася, ймовірно, завдяки розміщенню систем протидії дронам та повідомленням про знищення стартового майданчика БПЛА на підконтрольній ЗС РФ території в Голій Пристані. Доступ уздовж траси М03 від Ізюма до Слов'янська також погіршився, оскільки маршрут опинився в зоні ураження FPV-дронів, що змусило багато гуманітарних організацій використовувати альтернативні шляхи через Барвінкове. Аналогічно, траса Суми–Білопілля (Р44) продовжує оцінюватися як небезпечна через активність БПЛА малої дальності. У цей же період було зафіксовано територіальні просування ЗС РФ у Донецькій області — понад 400 кв. км у червні–липні, після чого наступ сповільнився до вересня. Додаткове просування було відзначено в Дніпропетровській області в напрямку Великої Михайлівки, а також на півдні Запорізької області, тоді як Сили оборони України відновили контроль над територіями на північ від м. Суми після перекидання підрозділів ЗС РФ до Донецької області.

Ключові законодавчі зміни

Окрім змін у сфері безпеки, у звітний період також було запроваджено низку законодавчих та політичних рішень, які вплинуть на доступ осіб, що потребують захисту, до механізмів соціального забезпечення та на доступність відповідної підтримки.

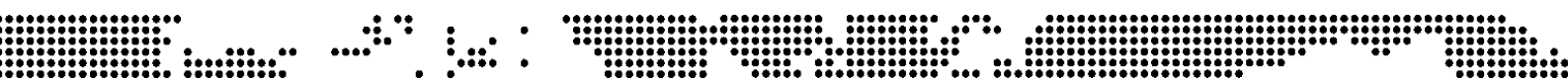
Доступ до пенсій

Станом на липень 2025 року Пенсійний фонд України (ПФУ) адмініструє 29 видів соціальних виплат, які раніше здійснювалися місцевими органами соціального захисту населення, з метою скорочення дублювання функцій та підвищення ефективності¹. Централізована електронна система ПФУ дозволяє здійснювати опрацювання документів поза місцем подання: незалежно від місця подання (через сервісні центри ПФУ, застосунок «Дія» або центри надання адміністративних послуг), усі заяви надходять до загальної національної черги та можуть бути опрацьовані будь-яким доступним спеціалістом ПФУ. Такий підхід сприяє рівномірному розподілу навантаження, скорочує строки розгляду та підвищує доступність і прозорість процесу. Втім, станом на травень 2025 року у Єдиній інформаційній системі соціальної сфери залишалося 570 211 невіршених заяв, поданих у період з травня 2022 року по грудень 2024 року, що свідчить про збереження значного адміністративного навантаження. Крім того, починаючи з 2022 року, Пенсійний фонд України (ПФУ) розширив свою роль від перевірки пенсійних справ до здійснення фізичної ідентифікації усіх отримувачів соціальних виплат², включно з тими, кому виплати були автоматично подовжені в районах, що постраждали від активних бойових дій або перебували під окупацією. Мета цієї вимоги — гарантувати, що соціальні виплати отримують виключно підтверджені одержувачі, а також мінімізувати ризики шахрайства.

Актуальних відкритих даних щодо кількості одержувачів соціальних виплат у районах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях наразі немає. За останніми доступними оцінками Міністерства соціальної політики станом на червень 2022 року, таких отримувачів було близько 2,6 млн людей. Оскільки пройти фізичну ідентифікацію на цих територіях неможливо, за найгіршого сценарію до 2,6 млн людей можуть втратити доступ до соціальних виплат. Особливо вразливими є особи з інвалідністю. За даними керівника Луганської обласної адміністрації, близько 169 000 осіб з інвалідністю, які проживають на тимчасово окупованих територіях, можуть втратити пенсії або інші виплати через неможливість пройти обов'язкові медичні переогляди.

¹ [Постанова № 695 «Деякі питання надання окремих видів державної соціальної допомоги Пенсійним фондом України» від 11 червня 2025 року](#) та [Постанова № 765 «Деякі питання призначення та виплати державних соціальних допомог, соціальних стипендій органами Пенсійного фонду України» від 25 червня 2025 року](#).

² Особу можна підтвердити не лише фізично, а й онлайн через портал ПФУ — за умови наявності електронного підпису.

Догляд вдома

Упродовж звітнього періоду в Україні також було проведено масштабні реформи у сфері соціального захисту, які вплинули на надання послуг із догляду вдома. Починаючи з 1 липня 2025 року, ПФУ перебрав на себе адміністрування соціальної допомоги від місцевих органів соціального захисту, включаючи виплати особам з інвалідністю та допомоги на догляд. Зміни розширили можливості подання заяв через понад 500 сервісних центрів ПФУ по всій країні та через цифрові платформи. Водночас було запроваджено нову вимогу для отримувачів — зокрема осіб з інвалідністю, одиноких батьків, малозабезпечених сімей та інших категорій уразливості — пройти персональну ідентифікацію спочатку до 1 жовтня. Термін згодом було продовжено до 1 листопада відповідно до змін, внесених до постанови на початку жовтня. Виплати осіб, які не пройдуть одноразову ідентифікацію (через відеодзвінок ПФУ, електронний кабінет або особисте звернення) до встановленого терміну, будуть призупинені, що створює нагальні труднощі для багатьох людей похилого віку та осіб з інвалідністю, які часто потребують допомоги доглядальників для проходження процедури та збирання документації.

У подальших регуляторних змінах від 17 вересня 2025 року (постанова КМУ № 1172) було переглянуто порядок компенсацій для членів сімей, які здійснюють догляд, запровадивши вимогу щодо медичного підтвердження та мультидисциплінарної оцінки. Хоча такі заходи спрямовані на більш точне визначення осіб, які найбільше потребують підтримки, нові правила можуть виключити частину домогосподарств, які раніше мали право на отримання допомоги. Крім того, в межах постанови № 1169 було запущено пілотну ініціативу, яка передбачає для нещодавно евакуйованих внутрішньо переміщених осіб до 30 днів безоплатного медичного догляду та інтегрованої соціальної підтримки. Ця експериментальна послуга допомагає стабілізувати стан здоров'я евакуйованих осіб у транзитних пунктах і забезпечує їх скерування на подальшу реабілітацію, соціальні послуги та допомогу з житлом у приймаючих громадах. Органи соціального захисту здійснюють відбір закладів охорони здоров'я для участі у програмі, однак чіткі терміни реалізації пілотного проєкту наразі не визначені. Загалом, незважаючи на те, що реформи посилюють інституційні механізми надання послуг догляду вдома, вони також створюють додаткове навантаження на вразливі групи та неформальних доглядальників, яким тепер необхідно виконувати нові вимоги для збереження життєво важливої підтримки.

Основні ризики та потреби у сфері соціально-правового захисту

Свобода та вільне пересування (включаючи переміщення, повернення та наміри)

У всіх охоплених моніторингом областях (Миколаївській, Херсонській, Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській, Донецькій та Сумській) під час моніторингу захисту в третьому кварталі 2025 року й надалі фіксувалися стійкі тенденції переміщення, зумовлені небезпекою, обстрілами та знищенням житла, майна й інфраструктури, хоча інтенсивність цих процесів та динаміка пересування населення відрізнялися залежно від регіону. Результати моніторингу свідчать, що в окремих областях, як-от Сумська, кількість повернень була обмеженою через погіршення безпекової ситуації, тоді як інші (зокрема Дніпропетровська та Херсонська) і надалі зазнавали первинного та вторинного переміщення внаслідок тривалих бойових дій та відсутності належних рішень щодо житла. Загалом моніторинг захисту у третьому кварталі 2025 року свідчить, що, хоча чинники переміщення залишаються незмінними, здатність домогосподарств (як переміщених, так і приймаючих) справлятися з наслідками збройного конфлікту дедалі більше виснажується.

Графік 3. Чинники впливу на переміщення

Обстріл, напади на цивільне населення	115	91.3%
Знищення або пошкодження житла, землі та/або майна...	53	42.1%
Відсутність доступу до основних послуг (охорона здоро...	24	19.0%
Пошкодження/руйнування інфраструктури	17	13.5%
Відсутність доступу до безпечного та гідного житла	16	12.7%
Відсутність доступу до засобів до існування, зайнятості т...	12	9.5%
Окупація майна	12	9.5%
Вплив нерозірваних боєприпасів/наземних мін	8	6.3%
Пошкодження/руйнування інфраструктури	4	3.2%
Кримінальність	2	1.6%

Моніторинг у Миколаївській та Херсонській областях не виявив суттєвих змін у моделях переміщення порівняно з попереднім кварталом. Усі респонденти продовжували називати обстріли та атаки на цивільне населення основними причинами переміщення, разом зі знищенням або пошкодженням житла. Багато внутрішньо переміщених осіб у сільській місцевості повідомляли, що й надалі проживають у неофіційних умовах — у родичів або знайомих, без укладених договорів оренди, що позбавляє їх права на державні програми компенсацій чи житлові субсидії. Такі умови є нестабільними, і учасники висловлювали занепокоєння ризиком вторинного переміщення у разі повернення власників житла або продажу їхніх домівок. У Миколаївській та Херсонській областях обмежені можливості житла також змусили частину ВПО залишатися у частково зруйнованих або небезпечних будівлях, що підкреслює стійкі прогалини у доступі до безпечного та гідного притулку. Респонденти наголошували на необхідності альтернативних рішень щодо житла, включаючи модульні будинки та центри компактного проживання, які могли б підтримати їх довгострокову інтеграцію.

Сумська область зазнала суттєвого погіршення безпекової ситуації у третьому кварталі 2025 року: щоденні удари БПЛА, ракетні та артилерійські обстріли поширилися за межі прикордонної смуги та охопили центральні райони. Це спричинило нові хвилі переміщення, зокрема з Свеської та Глухівської громад. Було повторно запроваджено обов'язкову евакуацію, проте водночас спостерігалася виразна тенденція повернення населення до небезпечних територій (*детальніше див. розділ щодо повернень нижче*).

У Харківській та Донецькій областях рівень переміщення залишається високим і безперервним, особливо в прифронтових районах, таких як Куп'янський, Покровський та Краматорський. Основні чинники переміщення залишаються незмінними, проте їх інтенсивність посилюється: знищення або пошкодження житла (73%), обстріли (46%), втрата доступу до життєво необхідних послуг (36%). Додатковими факторами респонденти називали окупацію житла та забруднення вибухонебезпечними предметами. Демографічний профіль переміщених домогосподарств і надалі включає людей похилого віку, осіб з інвалідністю та малозабезпечені сім'ї із сільської місцевості. Вторинне переміщення залишається поширеним явищем: домогосподарства часто спершу переміщуються з прифронтових зон до відносно «безпечніших» територій, а згодом — переїжджають знову.

Дніпропетровська та Запорізька області й надалі виконували роль ключових регіонів транзиту та розміщення, при цьому у Дніпропетровській офіційно зареєстровано понад 460 000 ВПО, включно з 88 000 дітьми та 27 000 особами з інвалідністю, за даними Загальної координаційної наради Дніпропетровської області, що відбулася у серпні. Загострення бойових дій у Синельниківському районі спричинило додаткові евакуації, і станом на серпень 2025 року приблизно 16 500 цивільних залишалися на територіях високої небезпеки, серед них 300 осіб з інвалідністю, які потребували допомоги з евакуацією. Транзитні центри (ТЦ) повідомляли про зростання

навантаження та перенаселеність, що вимагало переміщення та повторного відкриття окремих закладів. Моніторинг захисту засвідчив, що економічні обмеження та обмежена доступність житла формують сучасні моделі переміщення у Дніпропетровській області. Багато ВПО стикаються з непомірною вартістю оренди, що змушує їх тривалий час перебувати у центрах компактного проживання або здійснювати повторні переміщення до інших областей. Як зазначила одна з ВПО у транзитному центрі м. Павлоград, сім'ї не бажають залишати свої речі або приймати рішення про остаточне переселення; інша учасниця підкреслила, що **«оренда житла дуже дорога і його важко знайти»**. Ці дані свідчать про зростання циклу тимчасового та вторинного переміщення, коли ВПО змушені неодноразово переїжджати у пошуках безпеки, доступності та стабільності.

Евакуації

У період з 1 червня по 12 вересня 2025 року понад 89 000 осіб були переміщені до безпечніших регіонів, серед них більш ніж 9 400 дітей та 2 900 осіб з обмеженою мобільністю. Більшість евакуйованих походили з Донецької, Дніпропетровської, Сумської, Херсонської, Харківської та Запорізької областей. У всіх досліджених регіонах евакуації й надалі зумовлюються активними бойовими діями, а також знищенням житла, майна та інфраструктури, хоча їх темп, координація та демографічний склад суттєво відрізнялися між областями. Загалом, у третьому кварталі 2025 року люди в усіх областях виїжджали переважно через постійну небезпеку, складність знайти безпечний шлях та те, що громади не завжди могли прийняти багато евакуйованих.

Хоча основна процедура евакуації населення залишилася без змін, Постановою Кабінету Міністрів України № 979 від 13 серпня 2025 року було запроваджено низку важливих оновлень. Вона дозволяє здійснювати переміщення евакуйованих до інших областей у разі, якщо їх неможливо розмістити в межах однієї області. Фінансування заходів з евакуації тепер може надходити не лише з державного та місцевих бюджетів, але й з додаткових джерел, таких як міжнародна технічна допомога, гранти ЄС та кошти донорських інституцій. Розширено роль Координаційного штабу, який тепер затверджує міжрегіональні евакуації та відповідає за організацію тимчасових місць розміщення евакуйованих. Крім того, планується створення державної інформаційної системи, покликаної забезпечити координацію всього процесу евакуації — від моменту виїзду людей із небезпечних районів до їх розміщення та інтеграції у приймаючих громадах.

На півдні безпекова ситуація в Херсонській області — а також на ключових маршрутах доступу з Миколаєва — залишалася нестабільною. На початку серпня було зафіксовано суттєве посилення обстрілів, що тимчасово обмежило гуманітарний доступ. Незважаючи на підвищений рівень небезпеки, масового виїзду населення не відбулося, і більшість жителів вирішила залишатися у своїх громадах. Водночас спостерігалось незначне збільшення кількості переміщень до безпечніших областей, що відображає як тривалу дію ризиків, так і обмежені можливості населення для подолання наслідків конфлікту. Профіль евакуйованих залишався стабільним і,

переважно, включав людей похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб із порушеннями мобільності та сім'ї з дітьми. Через обмежені ресурси та труднощі з пересуванням ці групи потребують цільової підтримки. Процес евакуації й надалі координується обласною військовою адміністрацією (ОВА), яка забезпечує роботу спеціальної гарячої лінії для подання заявок на евакуацію. Хоча частина переміщень організовується гуманітарними організаціями, значна частка евакуацій має самоорганізований характер та здійснюється за допомогою приватного транспорту й неформальних домовленостей.

У Харківській та Донецькій областях евакуаційні заходи активізувалися після відновлення бойових дій та просування лінії фронту в липні та серпні. Донецька ОВА розширила перелік громад, у яких запроваджено обов'язкову евакуацію сімей з дітьми, зокрема в Добропільській, Білозерській, Дружківській та Андріївській громадах, що охопило приблизно 1150 дітей. Місцева влада координувала евакуаційні перевезення за підтримки організацій громадянського суспільства, тоді як багато домогосподарств продовжували самоорганізовано евакуюватися, використовуючи приватний транспорт під обстрілами, наражаючи себе на значні ризики. Порівняно з попереднім кварталом, навантаження на евакуаційні маршрути в Донецькій області зросло, а обмеження доступу до прифронтових районів стали частішими через активні обстріли та порушення транспортного сполучення, зокрема закриття траси Добропілля–Краматорськ. Демографічний профіль евакуйованих залишався стабільним і включав людей похилого віку, осіб з інвалідністю та малозабезпечені сільські домогосподарства. Стійкі труднощі фіксувалися для осіб із низькою мобільністю, які стикалися з проблемами у пошуку транспорту або фізичної допомоги під час евакуації. За даними моніторингу в Харківській та Донецькій областях, 64% домогосподарств повідомили про загрози безпеці під час евакуації, що на 7% більше, ніж у другому кварталі. Найпоширенішими ризиками респонденти називали обстріли та ракетні удари (86%), а також перешкоди на блокпостах, свавільні затримання та висловлювання ненависті (кожен фактор згадували по 14% респондентів). Ці результати підтверджують, що насильство, обмеження свободи пересування та небезпека під час транзиту залишаються основними ризиками для цивільного населення, яке евакуюється з прифронтових районів. Після прибуття до Харківської області евакуйовані також стикалися з труднощами в отриманні належного житла, медичної допомоги та юридичної підтримки, що підкреслює наявні системні проблеми з безпечними шляхами евакуації та допомогою після прибуття.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях евакуаційні заходи продовжувалися в межах багаторівневої координаційної структури, яку очолюють органи державної влади у партнерстві з організаціями громадянського суспільства, Кластером з питань координації та управління МТП та спеціалізованими підрозділами правоохоронних органів, такими як «Білий янгол». Гуманітарні партнери відігравали ключову роль у забезпеченні багатосекторальної координації, реєстрації та наданні непродуктивної допомоги (НПД) у транзитних центрах (ТЦ) та колективних місцях проживання (КМП), тоді як партнери Кластера захисту надавали послуги у сфері захисту новоприбулим евакуйованим. На території прифронтових громад Синельниківського району

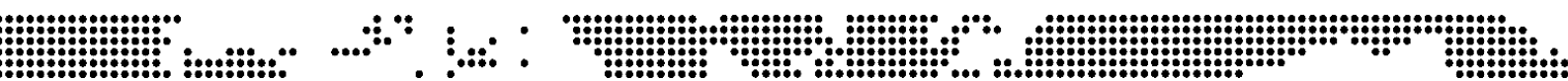

залишалися чинними накази про обов'язкову евакуацію, зокрема в Межівській, Великомихайлівській, Маломихайлівській та Покровській громадах. Ці території зазнавали постійних артилерійських обстрілів, авіаційних ударів та атак баражуючих боєприпасів, що зумовлювало евакуацію у визначені строки, особливо для домогосподарств із дітьми. Разом із організованими перевезеннями, самоорганізована евакуація залишалася поширеною: сім'ї переміщувалися самостійно — часто неодноразово — перш ніж дістатися безпечніших місць. Демографічний профіль евакуйованих відображав ширші тенденції переміщення: переважно це жінки, діти, літні люди та особи з інвалідністю. За даними ОФГ та оновлень щодо координації та управління МТП, 46% новоприбулих до транзитних центрів становили особи з обмеженою мобільністю, що підкреслює потребу в адаптованій підтримці та доступних послугах. Водночас зберігалися значні логістичні та адміністративні обмеження, зокрема переповненість транзитних центрів, недостатня транспортна спроможність, затримки в реєстрації та оформленні документів, а також бар'єри у доступі до медичної допомоги та можливостей засобів до існування у місцях призначення.

Психологічний дистрес серед евакуйованих, які прибувають до Дніпропетровської області, залишається гострим: повсюдно повідомляється про стрес, виснаження та травматичні переживання, пов'язані з повторними переміщеннями та невизначеністю. Хоча більшість сімей продовжували переміщуватися в межах Дніпропетровської області, частина з них переїжджала далі — до Київської, Рівненської та Кіровоградської областей. Результати показують, що багато респондентів обирають неофіційні варіанти проживання або орендоване житло, часто стикаючись із фінансовим навантаженням через високу вартість оренди. Для реагування на зростаючу кількість евакуйованих органи влади та партнери намагалися розширити спроможність пунктів прийому, зокрема шляхом переміщення транзитного центру у Павлограді до більших приміщень та повторного відкриття ТЦ у с. Волоське.

Повернення

У всіх охоплених моніторингом областях переміщення у напрямку повернення залишалися обмеженими, поступовими та здебільшого зумовленими необхідністю, а не покращенням умов. Загалом наміри ВПО залишаються переважно обережними: більшість переміщених осіб не готові ухвалювати остаточні рішення щодо повернення або постійної інтеграції, посилаючись на безпеку, засоби до існування та житло як ключові чинники. Хоча деякі мешканці, зокрема люди похилого віку та домогосподарства з обмеженими ресурсами, продовжували поступово повертатися до місць свого походження, загальна тенденція свідчить про зростання схильності до локальної інтеграції серед переміщеного населення. Рішення про повернення залишається тісно пов'язаним із безпековою ситуацією, відновленням послуг, доступністю житла та можливостями працевлаштування, а також демонструє виразні регіональні відмінності як у мотиваціях, так і в перешкодах до повернення.

Графік 4. Наміри щодо статусу переміщеної особи

IDPs

Інтегруватися місцеву громаду	73	65.2%
-------------------------------	----	-------

Повернутися до місця постійного проживання	34	30.4%
--	----	-------

Переїхати до іншої області України	3	2.7%
------------------------------------	---	------

Залишатися в місці постійного проживання	2	1.8%
--	---	------

Non-displaced

Залишатися в місці постійного проживання	211	95.9%
--	-----	-------

Переїхати до іншої області України	9	4.1%
------------------------------------	---	------

Refugees and returnees

Залишатися в місці постійного проживання	36	97.3%
--	----	-------

Переїхати до іншої області України	1	2.7%
------------------------------------	---	------

У Миколаївській та Херсонській областях у звітний період не спостерігалось значного збільшення повернень. Повернення, за повідомленнями, відбуваються повільно та індивідуально, причому більшість переміщених домогосподарств дотримуються підходу «почекаємо й побачимо». Як зазначив один із ключових інформаторів у Херсоні: **«Ті, хто хотів повернутися, уже це зробили»**. Переважну частину тих, хто повернувся, складали люди похилого віку та малозабезпечені домогосподарства, які мають обмежені ресурси для подальшого проживання в інших місцях. Натомість молодші люди, за повідомленнями, рідко повертаються через відсутність стабільного працевлаштування та можливостей для особистого чи професійного розвитку. Наміри щодо повернення залишаються низькими: лише 8% опитаних ВПО висловили готовність повернутися. Водночас респонденти зазначали, що ВПО, які мають сімейні зв'язки, роботу або стабільне житло у приймаючих громадах, частіше розглядають локальну інтеграцію як стале рішення.

Респонденти як у Херсонській, так і в Миколаївській областях послідовно визначали покращення безпекової ситуації та припинення бойових дій як вирішальні умови, що дозволили б повернення. Серед важливих передумов також називали відновлення житла, функціонування соціальної інфраструктури та доступ до засобів до існування. Водночас нестача можливостей для працевлаштування залишається найсуттєвішою перешкодою для сталого повернення. Багато великих підприємств у Херсонській

області залишаються закритими або працюють частково, що змушує молодших жителів шукати роботу в сусідніх областях, таких як Миколаївська. Неналежне транспортне сполучення та нерегулярність громадського перевезення додатково обмежують мобільність і доступ до працевлаштування, стримуючи повернення до сільських районів. Як пояснив один із учасників у Миколаївській області: **«Проблема транспорту фактично обмежує можливість людей повернутися до села, і багато хто залишається далеко від своїх домівок»**. Громади Херсонської області також наголошували, що соціальна інфраструктура, зокрема школи та дитячі садки, є символами стабільності, які можуть заохотити родини з дітьми повернутися. В одному з сіл Великоолександрівської громади жителі висловили сподівання, що відновлення роботи місцевої школи стане початком відбудови, хоча фінансування на це ще не було виділено. Як зазначив один учасник: **«Пропонується встановити модульну школу, щоб освітній процес міг продовжуватися під час ремонту або реконструкції основної будівлі»**. Ця ситуація демонструє, як відсутність базових послуг та інфраструктури може відтерміновувати як повернення, так і відновлення громад.

У Сумській області спостерігалася динаміка повернень до небезпечних територій, таких як Свеська та Глухівська громади, що відповідає тенденціям, зафіксованим у попередніх кварталах. Такі переміщення здебільшого зумовлені економічними труднощами, а не покращенням безпеки, оскільки переміщені особи не в змозі утримувати себе у приймаючих громадах. Як пояснив один із ключових інформаторів із Свеси: **«Люди повертаються, бо їм не вистачає грошей, щоб продовжувати жити деінде»**. Попри загрозу, довгострокові наміри повернутися залишаються високими: понад 27% респондентів бажають повернутися, щойно умови це дозволять, а три чверті планують зробити це після завершення бойових дій. Профіль тих, хто повертається, у Сумській області подібний до тенденцій в інших регіонах: переважно це люди похилого віку та особи з обмеженими ресурсами, тоді як молодші та економічно активні жителі схильні залишатися переміщеними. У низці населених пунктів, таких як село Рижівка (Білопільський район), проживає лише невелика кількість жителів — зазвичай люди похилого віку або ті, хто не має іншого житла. Показовим є випадок подружжя пенсіонерів, які повернулися, незважаючи на попередню евакуацію, що демонструє високий рівень ризику та невизначеності, в умовах яких відбуваються повернення.

У Харківській та Донецькій областях повідомлялося, що переміщення у напрямку повернення залишаються обмеженими та часто мають короткостроковий характер, оскільки частина поверненців згодом знову переміщується через небезпечну ситуацію або непридатність житла для проживання. Основний профіль тих, хто повертається, включає людей похилого віку, осіб з інвалідністю та неповні домогосподарства, які несуть значне навантаження по догляду або намагаються зберегти майно. Основні мотиви повернення узгоджуються з тенденціями попередніх періодів: припинення бойових дій (80%), відновлене або компенсоване житло (60%), покращення безпеки (60%), а також відновлення послуг і доступу до засобів до існування (40%). Проте більшість цих умов наразі не виконані, що зумовлює

мінімальний рівень сталих повернень. Наміри ВПО у цих областях відповідають загальнонаціональній тенденції: більшість планує інтегруватися на місці, зберігаючи умовний намір повернутися у майбутньому за умови покращення безпеки, відновлення послуг та реконструкції житла. Польові спостереження та ОФГ, проведені, зокрема, в Ізюмі, свідчать про сильну емоційну прив'язаність до дому та широке бажання повернутися, щойно дозволять умови. Як зазначив один учасник: **«ВПО мріють повернутися додому якомога швидше»**. Однак постійна небезпека, знищена інфраструктура та обмежені державні послуги й надалі не дають людям повернутися. У низці випадків ті, хто намагався повернутися, були змушені знову евакуюватися, що підкреслює циклічний і нестабільний характер повернень у східних областях.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях переміщення у напрямку повернення також залишаються мінімальними, і більшість ВПО обирають залишатися та інтегруватися у приймаючих громадах. Близько 70% ВПО, опитаних під час моніторингу захисту, заявили, що віддають перевагу довгостроковій інтеграції в приймаючих громадах, а не поверненню до місць свого походження. Профіль поверненців залишається подібним: переважно це особи похилого віку, люди з інвалідністю та родини з дітьми, рішення яких ґрунтується на міркуваннях безпеки, доступу до послуг та економічних чинників, таких як необхідність отримання майна чи відновлення засобів до існування. Водночас зберігається низка перешкод для безпечного та сталого повернення, що відповідає висновкам попередніх кварталів. До них належать триваючі бойові дії та небезпека, слабка інфраструктура охорони здоров'я, обмежені можливості для заробітку, а також юридичні або бюрократичні труднощі — особливо щодо отримання документів і повернення майна. Висока вартість і нестача житла для оренди у таких місцях, як Павлоград, додатково ускладнюють як довгострокову інтеграцію, так і планування повернення. Постійні обстріли та відсутність базових комунальних послуг у прифронтових районах роблять повернення неможливим. Місцева влада та гуманітарні партнери, які беруть участь у координаційних зустрічах Кластеру захисту в Дніпрі та Запоріжжі, наголошували, що серед частини ВПО дійсно є бажання повернутися, але структурні, безпекові та пов'язані з послугами обмеження все ще надто серйозні, щоб повернення могло відбуватися масово. Тому повернення залишаються поодинокими, невеликими за масштабом і здебільшого відбуваються через особисті або економічні обставини, а не тому, що умови реально стали безпечними чи придатними для життя.

Свобода пересування

У всіх охоплених моніторингом областях у третьому кварталі 2025 року свобода пересування залишалася обмеженою, хоча характер та інтенсивність обмежень суттєво різнилися між регіонами. Хоча в більшості районів влада не запроваджувала нових офіційних обмежень, пересування цивільних все одно суттєво ускладнилося через ризики для безпеки, пошкоджену інфраструктуру, економічні труднощі та індивідуальну поведінку людей, яка формується страхом і невизначеністю. Основними перешкодами для пересування залишалися тривалі бойові дії,

забруднення вибухонебезпечними залишками війни (ВЗВ), нестача доступного транспорту та самообмеження, пов'язані зі страхами мобілізації або міркуваннями безпеки.

У Миколаївській і Херсонській областях свобода пересування досі сильно обмежена через поєднання фізичних, економічних та психологічних перешкод. Найчастіше люди повідомляли про такі перешкоди: проблеми з транспортом і фінансові труднощі (44%), обмежена рухливість через стан здоров'я або інвалідність (32%) та добровільні обмеження серед чоловіків, які бояться мобілізації (28%). Наявність вибухонебезпечних залишків війни (24%) — особливо в сільських районах Херсонщини та півночі Миколаївщини — додатково обмежує безпечне пересування. Згідно з Оновленим аналізом у сфері захисту за вересень 2025 року, Миколаївська область залишається однією з найбільш постраждалих від вибухонебезпечного забруднення³.

Страх мобілізації в оцінених місцях й надалі залишається серйозною та чутливою проблемою захисту для чоловіків призовного віку. Учасники ОФГ описували, що тривога щодо можливого призову спонукає багатьох чоловіків уникати громадські місця, відмовлятися від роботи та навіть не звертатися по необхідну медичну допомогу. У результаті самоізоляція залишається поширеною поведінковою стратегією, яка має ширші соціально-економічні наслідки для громад. Один із учасників поділився: **«У мене мінно-вибухове поранення. Щоб отримати інвалідність, мені потрібно пройти медичні огляди у Великій Олександрівці, але це неможливо через постійні перевірки Територіального центру комплектування. Були навіть випадки, коли чоловіків із видимими травмами визнавали придатними до служби»**. Такі побоювання не лише обмежують пересування окремих осіб, але й підривають роботу місцевих служб та інфраструктури. В одній із громад Миколаївської області мешканці повідомили, що громадський автобус не використовується, оскільки жоден водій не погоджується працювати через ризики мобілізації. Цей приклад показує, що наслідки добровільних обмежень на пересування впливають не лише на особисту безпеку людей, а й на безперервність роботи місцевих служб, життя громади та можливості заробляти на життя.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях повідомлялося, що влада загалом дотримується прав на свободу пересування, і нових адміністративних обмежень зафіксовано не було. Наявні комендантські години в міських центрах, таких як Павлоград, сприймалися громадами як обґрунтовані заходи безпеки, а не як обмежувальні втручання. Втім, можливість пересуватися залишалася нерівною для різних категорій населення через проблеми з інфраструктурою. Учасники ОФГ повідомляли, що для багатьох евакуйованих (особливо людей похилого віку, осіб з інвалідністю та батьків маленьких дітей) можливість пересуватися обмежується не

³ [Стаття] [Кластер захисту України, вересень 2025 року. Оновлення аналізу у сфері захисту: Війна швидко не завершується. Вплив війни на захист цивільного населення в Україні](#)

юридичними, а функціональними чинниками. Наприклад, учасники з транзитного центру у Волоському зазначили, що єдиний доступний автобус до Дніпра курсує лише раз на день, що змушує людей повертатися того ж дня, що суттєво ускладнює доступ до адміністративних послуг, медичної допомоги та працевлаштування. Відсутність доступного транспорту та пристосованої інфраструктури створює непрямі, але дуже серйозні перешкоди для пересування, особливо для вразливих категорій населення.

Життя, захист і безпека

У всіх оцінених областях (Сумській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській та Херсонській) звітний період характеризувався сталою небезпекою ситуацією та безперервним впливом бойових дій на цивільне населення. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, протягом періоду моніторингу було зафіксовано щонайменше 3 839 жертв серед цивільного населення (708 загиблих; 3 121 поранений)⁴. За верифікованими даними ММПЛУ, у липні було зафіксовано найвищу кількість жертв серед цивільного населення з травня 2022 року⁵. Водночас характер і інтенсивність загроз відрізнялися за регіонами, формуючи різні динаміки ризиків захисту та стратегії подолання серед постраждалих груп населення.

Графік 5. Відчуття безпеки: Фактори, які впливають на це

Бомбардування/обстріли або загроза обстрілів	196	95.1%
Міни або забруднення боєприпасами які не вибухнули	31	15.0%
Присутність збройних сил або силових структур	13	6.3%
Битви між збройними силами або силовими структурами	6	2.9%
Ризики безпідставного арешту/затримання	3	1.5%
Інше	2	1.0%
Ризики примусового виселення	1	0.5%

У Сумській області 98% респондентів назвали бомбардування або загрозу обстрілів основним фактором, що впливає на їхнє відчуття безпеки — це найвищий показник у країні — а також головною причиною обмеження свободи пересування. За звітний період область зазнала суттєвої зміни характеру атак: використання дронів великої

⁴ [Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні: Захист цивільних осіб у збройному конфлікті](#)

⁵ [Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні – Захист цивільних осіб у збройному конфлікті – Липень 2025](#)

дальності зросло у чотири рази, що розширило географію ударів на раніше умовно «безпечніші» тилові території, зокрема на Сумську громаду. Тим часом прифронтові громади (Свеська, Глухівська та Білопільська) залишаються сильно забрудненими мінами та боєприпаси, що не розірвалися (НВБ), через що місцева влада запроваджує суворі обмеження на пересування сільськими дорогами. Мешканці повідомляли про численні випадки загибелі та поранень цивільних, включно з інцидентами, коли люди були вбиті, намагаючись допомогти іншим після первинного удару.

Мешканці повідомляли про високий рівень страху та уникнення громадських місць, особливо людних територій. Один із учасників зазначив: *«Ми живемо у постійному страху, бо ніколи не знаємо, де і коли може статися наступний удар. Багато людей бояться користуватися громадським транспортом або ходити на ринки чи до магазинів»*. У результаті люди розповідають, що стали рідше відвідувати лікарні та адміністративні будівлі, вважаючи їх потенційними цілями для атак, а громадські місця — парки, стадіони, площі — за їхніми словами, здебільшого залишаються порожніми. Ключові інформатори також відзначили зростання тривожності та тенденцію обмежувати пересування поза домом. *«Працювати важко через FPV-дрони. Населення обмежує своє пересування»*, зазначає Представник служби з Битиці. Фізичні обмеження посилюють страхи місцевих жителів. Громадський транспорт до кількох населених пунктів досі не працює через загрози безпеці, пошкоджені дороги та зруйновані мости. У таких селах, як Марчихина Буда (Свеська громада), громадський транспорт не курсує вже два роки, а маршрути до Полошків (Глухівська громада) нещодавно були скасовані. У вересні у Битвицькому старостаті поблизу Сум у результаті обстрілу був пошкоджений міст, через що жителі опинилися відрізаними від сусідніх населених пунктів.

Безпекова ситуація в Херсонській області залишалася вкрай нестабільною та непередбачуваною, і переважна більшість (87%) респондентів зазначили, що саме обстріли найбільше впливають на їхнє відчуття безпеки — на 13% більше, ніж у попередньому кварталі. Громади повідомляли про щоденні випадки спостереження ракет і дронів, а також про часті вибухи, що завдають шкоди житловим будинкам та інфраструктурі. Жителі Херсонської та Миколаївської областей зазначають, що значною мірою покладаються на самостійне уникнення ризиків: *«У селі немає карт забруднених територій, тому кожен покладається на себе»*, — учасник ОФГ, Херсонська область. Повідомлялося, що поранення та загибель цивільних від мін залишаються поширеними, особливо серед фермерів, дітей та мешканців, які змушені заходити на забруднені території, щоб збирати дрова або випасати худобу. Гуманітарні організації не здійснюють розмінування приватних подвір'їв, а для офіційного реагування Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) необхідно спочатку подати запит до поліції або сільської ради. *«На моєму подвір'ї лежить нерозірваний боєприпас. Я наклав його камінням, але жодних заходів зі знешкодження не проведено, і це становить потенційну загрозу»*, — учасник ОФГ, Херсонська область.

У Харківській та Донецькій областях громади й надалі стикаються з регулярними обстрілами поблизу лінії зіткнення, а забруднення НВБ/ВЗВ обмежує доступ до сільськогосподарських земель та лісосмуг. Один із жителів Дергачів підсумував: **«Люди не можуть ходити, де хочуть; вони можуть ходити лише там, де їм дозволено»**. Хоча в серпні національний рівень жертв серед цивільних тимчасово знизився, основною причиною шкоди для цивільного населення стали дрони малої дальності, що свідчить про тактичні зміни у характері атак. Через те, що люди не можуть нормально пересуватися (дороги зруйновані, соціальні таксі не працюють), найбільше страждають ті, кому і так найважче: літні люди, люди з інвалідністю та самотні жінки, в результаті вони стають більш залежними від чужої допомоги й більш ізольованими. З погляду ПЗПСП, мешканці повідомляють про постійну тривожність, гіперпильність та поведінку уникнення через ризики безпеці. Сигнали повітряної тривоги та звуки дронів викликають панічні реакції, і люди часто ховаються у кімнатах або підвалах під час обстрілів. **«Під час обстрілів я ховаюся під ліжком — це мене заспокоює. Там я у безпеці»**, — зазначив учасник з Харкова.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях безперервні ракетні удари та атаки баражуючих боєприпасів (дронів-камікадзе) призвели до того, що 64% домогосподарств повідомили про низький рівень відчуття безпеки. Попри 41% загальнонаціональне зниження кількості зафіксованих жертв серед цивільних у серпні (208 загиблих; 827 поранених)⁶, загальний рівень шкоди цивільному населенню залишався вищим, ніж на початку 2025 року, що підтверджує стабільно високий рівень загрози. Багато мешканців висловлювали невдоволення відсутністю доступних укриттів: **«Люди щодня ризикують життям, коли виходять на вулицю, адже до липня в місті не було встановлено жодних мобільних укриттів»**, — зазначив ключовий інформатор із Дніпропетровська. У прифронтових і високоризикових районах, таких як Нікопольський та Запорізький райони, страх авіаударів і FPV-дронів залишається основним фактором, що обмежує пересування. Один ключовий інформатор пояснив: **«Постійна загроза обстрілів значно вплинула на свободу пересування постраждалих людей. У прибережних селах FPV-дрони літають регулярно. Люди намагаються виїжджати рано-вранці та повертатися пізно, щоб убезпечити себе»**. Так само учасник ОФГ з Комишувахи поділився: **«Ми виїжджаємо на ніч усією сім'єю та спимо в машині, бо залишатися вдома занадто небезпечно»**. У Васильківці мешканці повідомляли, що уникають центральних вулиць, сільськогосподарських полів та раніше обстрілюваних територій через ризик НВБ та уламків, часто користуючись довгими маршрутами, щоб уникнути небезпеки.

Забруднення вибухонебезпечними боєприпасами та обізнаність щодо ризиків

За інформацією, наданою учасниками ОФГ у Миколаївській та Херсонській областях, жителі отримують відомості про реагування на потенційні загрози через різні канали. Основними джерелами є інформаційні сесії, які проводять Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та гуманітарні організації, інформація від

⁶ [Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні – Захист цивільних осіб у збройному конфлікті – Серпень 2025](#)

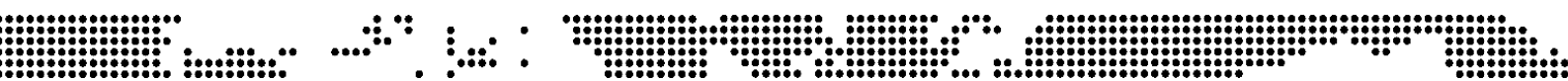
органів місцевої влади, друковані інформаційні матеріали та SMS-сповіщення. Додатковими джерелами знань про небезпечні території слугують попереджувальні знаки, встановлені саперами, розповіді мешканців, які залишалися в громадах під час окупації, а також особистий досвід та інциденти, як-от підриви худоби або загибель людей. У Миколаївській області учасники наголошували, що заходи з інформування про ризики вибухонебезпечних предметів (EORE) та поширення матеріалів із безпеки проводяться багатьма організаціями, що забезпечує широке охоплення та доступ до інформації. У Херсонській області EORE здебільшого здійснюють ДСНС та місцеві громадські групи, оскільки гуманітарні організації мають обмежений доступ до окремих територій, особливо розташованих поблизу лінії фронту. В обох областях учасники зазначили, що обізнаність про державні програми компенсацій та допомоги постраждалим залишається недостатньою, особливо серед осіб, які особисто не переживали інцидентів. Цей розрив між правом на допомогу та обізнаністю підвищує ризик того, що люди, які потребують допомоги, її не отримають.

У Сумській області значне забруднення прикордонної зони призвело до того, що багато сільських доріг стали непроїзними, а проведення операцій ДСНС заборонено в 20-кілометровій буферній зоні поблизу кордону, що фактично позбавляє громади офіційної допомоги з очищення місцевості. У Харківській та Донецькій областях сільськогосподарські працівники повідомляли, що змушені відмовлятися від обробки полів через НВБ, тоді як інші продовжують працювати на власний ризик. Аналогічно, у Дніпропетровській та Запорізькій областях 26% респондентів зазначили, що НВБ негативно впливають на їхнє відчуття безпеки, а нестача прозорої інформації або карт мінної небезпеки була повторюваною проблемою: **«Можливо, військові знають, але ми — ні»**, зазначив один ключовий інформатор.

Доступ до сповіщень, укриттів та екстреного реагування

Функціонування систем раннього попередження та укриттів, за повідомленнями, було нерівномірним у різних областях. У Херсонській області централізована система оповіщення про повітряну тривогу не працює в усіх населених пунктах опитаних громад. Мешканці часто покладаються на мобільні застосунки; однак не всі мають смартфони, а літні люди переважно користуються кнопковими телефонами. Покриття мобільного зв'язку слабке, телефонні дзвінки ускладнені через радіоперешкоди, що утруднює комунікацію та реагування під час надзвичайних ситуацій у деяких громадах. Крім того, у багатьох прифронтових селах відсутні належні укриття, і мешканці змушені використовувати підвали власних будинків. *«Тут є нагальна потреба у мобільному бетонному укритті, але поки що жодних заходів не вжито»*, — учасник ОФГ, Херсонська область.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях доступність та належний стан укриттів були визначені як основні проблеми. Багато наявних споруд зачинені, погано освітлені або розташовані надто далеко від житлових районів. Мешканці висловлювали скепсис щодо нових фортифікаційних конструкцій: **«Габіонні укриття почали з'являтися, але ми не розуміємо, наскільки вони можуть захистити**

людину». У Сумах деякі учасники оцінки повідомляли, що будують індивідуальні укриття та підтримують локальні групи сповіщення в соціальних мережах.

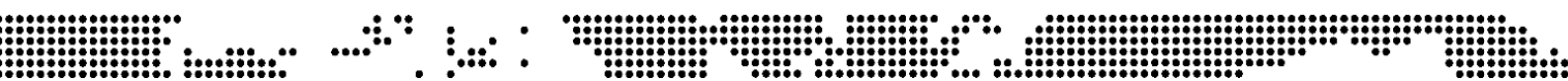
Попри тривалу небезпекову ситуацію, респонденти у всіх областях зазначали, що міцна солідарність у громаді є ключовим механізмом подолання стресу та ризиків. У Дніпропетровській та Запорізькій областях 60% домогосподарств оцінили стосунки між громадами як добрі або дуже добрі, пов'язуючи це з мережами взаємної підтримки та колективною адаптацією. Подібні тенденції спостерігалися в Сумській області, де мешканці повідомляли про ініціативи із забезпечення захисту на рівні громади, такі як взаємні системи оповіщення та колективне картування ризиків. Водночас нерівний доступ до інформації та допомоги може посилювати вразливість, особливо серед ізольованих літніх людей та тих, хто не має доступу до цифрових технологій.

Гендерно зумовлене насильство

Протягом звітного періоду моніторинг захисту в різних регіонах показав, що ризики гендерно зумовленого насильства (ГЗН), зокрема насильства з боку інтимного партнера (НІП), залишаються постійними, а в деяких районах навіть зростають. Хоча помітність таких випадків у різних областях відрізняється, учасники оцінювання назвали спільні причини: тривала небезпека, вимушене переміщення, соціально-економічний стрес і психосоціальні наслідки травм, пов'язаних із війною. Регіональні відмінності в обізнаності, роботі установ і рівні довіри постраждалих до служб показують, що в одних місцях з'являються позитивні практики, але водночас існують і серйозні прогалини в захисті.

У південних областях ризики ГЗН та сімейних конфліктів дедалі частіше обговорювалися в контексті реінтеграції ветеранів. Ключові інформатори в Миколаєві повідомили про випадки сімейної напруги, пов'язані з посттравматичним стресом, емоційною нестабільністю та порушеними сімейними стосунками після демобілізації. Як зазначив один із респондентів: **«Ветерани повертаються у сім'ї, де все змінилося — а вони ні. Вибуховість, агресія та нерозуміння з боку близьких часто призводять до конфліктів. Але більшість із них — не кривдники; це травмовані люди, які не отримали потрібної допомоги вчасно».**

Організації, що працюють у сфері захисту, визначили НІП, пов'язане з психосоціальним стресом, як новий ризик, який потребує тіснішої координації між службами, що займаються ГЗН, ПЗПСП та допомогою ветеранам. Під час семінару DRC з реагування на ГЗН у межах спільноти практиків, що відбувся у вересні 2025 року в Миколаївській області за участі надавачів послуг підтримки постраждалим від ГЗН, стало зрозуміло, що фахівці в селах та у громадах з обмеженими ресурсами стикаються з серйозними перешкодами в наданні допомоги постраждалим. Основні труднощі включають обмежену кількість безпечних притулків, ризики для конфіденційності в малих громадах та страх постраждалих перед тим, що про інцидент дізнається поліція або Територіальний центр комплектування (ТЦК). Ці обставини призводять до складної й подекуди суперечливої поведінки

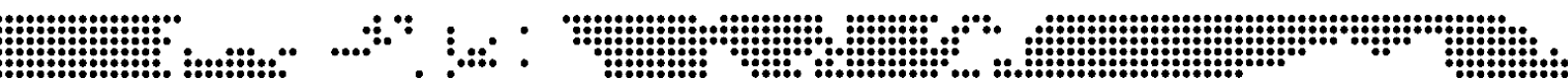

постраждалих: одні жінки свідомо просять залучити ТЦК, щоб усунути кривдника, тоді як інші применшують або приховують насильство, щоб захистити своїх партнерів від дисциплінарних наслідків. Надавачі послуг також наголосили на нерівномірному застосуванні законодавства про домашнє насильство, особливо коли кривдники є військовослужбовцями або займають керівні посади, що підриває довіру постраждалих до офіційних механізмів повідомлення.

У Сумській області під час моніторингу захисту виявили непрямі ознаки сімейної напруги та психологічного виснаження. Місцеві жителі часто називають такі ситуації просто «сімейними сварками», а не насильством. Але служби, які працюють із сім'ями, помічають, що після повернення військових у багатьох родинах зростає емоційна дистанція, часті конфлікти і навіть руйнування стосунків. **«Родинам важко адаптуватися до ветерана. І ветерану важко адаптуватися до сімейного життя»**, зазначив ключовий інформатор із Сум. Хоча відкритих звернень про ГЗН чи домашнє насильство майже немає, це означає не відсутність проблем, а недостатню кількість повідомлень — через стигму, страх осуду та тиск «зберігати сім'ю за будь-яку ціну». Те, що емоційне й психологічне насильство часто сприймається як «норма» або «звичайні сварки», показує, наскільки важливо надавати ранню підтримку та психосоціальну допомогу і ветеранам, і їхнім родинам.

У Харківській та Донецькій областях результати поточного моніторингу захисту та кейс-менеджменту свідчать про подальше зростання рівня насильства з боку інтимного партнера, особливо в сільських та важкодоступних громадах. Переміщення, економічна напруга та тривалий збройний конфлікт разом посилюють сімейні напруження та сприяють зростанню емоційного, психологічного та фізичного насильства. Респонденти з Чугуєва (Харківська область) та Краматорська (Донецька область) повідомляли, що постраждалі часто утримуються від звернення по допомогу, коли кривдниками є військовослужбовці або представники місцевих органів влади, побоюючись помсти та не довіряючи реагуванню з боку поліції. Як зазначив один ключовий інформатор: **«Постраждалі рідко повідомляють про домашнє насильство, якщо кривдник — військовий або представник влади. Вони не вірять, що поліція чи державні служби справді допоможуть»**. Фінансова залежність від кривдників була визначена як чинник, що ще більше утримує жінок у насильницьких стосунках. Громади також визначили вдів зниклих безвісти військовослужбовців та жінок у прифронтових населених пунктах як групи з підвищеними психосоціальними ризиками через горе, економічну нестабільність та відсутність доступної психологічної підтримки.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях DRC зафіксувала зростання запитів від органів місцевого самоврядування (ОМС) щодо підвищення спроможності персоналу центрів стійкості та громадських закладів у сфері реагування на ГЗН. Це відображає зростання інституційного усвідомлення ризиків ГЗН, які впливають на жінок та дівчат-підлітків, особливо у громадах, що постраждали від переміщення, та у прифронтових районах. Запити на проведення тренінгів Women Rise та Girl Shine свідчать про готовність місцевої влади впроваджувати підходи, орієнтовані на

постраждалих, та посилювати спроможність громад реагувати на такі випадки. Попри це, моніторинг захисту підтверджує, що ризики ГЗН залишаються підвищеними, особливо в місцях колективного проживання, тимчасових притулках та сільських населених пунктах, де тіснота, відсутність приватності та обмежений доступ до послуг роблять людей більш уразливими. У новостворених або переміщених транзитних центрах усе ще існують прогалини в конфіденційних механізмах скеровування постраждалих до потрібних служб, що потребує подальшої координації між ОМС та гуманітарними організаціями.

Психологічний стрес

У всіх охоплених моніторингом областях результати спостереження свідчать про високий і стійкий рівень психологічного стресу серед населення, що постраждало від конфлікту. Хоча джерела стресу трохи різняться між регіонами, усіх їх об'єднує одне: люди постійно живуть у небезпеці, переміщенні та невизначеності щодо майбутнього, і при цьому мають обмежений доступ до послуг з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПС).

Графік 6. Найбільші фактори стресу

Страх бути вбитим або пораненим через збройне нас...	209	57.4%
Страх за можливість пошкодження або руйнування ма...	160	44.0%
Переживання за майбутнє	121	33.2%
Переживання за дітей	88	24.2%
Стрес пов'язаний за переміщенням	69	19.0%
Недостатній доступ до спеціалізованих медичних послуг	22	6.0%
Недостатній доступ до базових послуг	9	2.5%
Недостатній доступ до можливостей працевлаштування	9	2.5%
Страх призову до армії	7	1.9%
Інше	3	0.8%
Стигматизація/Дискримінація	1	0.3%
Fear of being sexually assaulted	1	0.3%
Сум за членами сім'ї	1	0.3%

У південних регіонах основними чинниками стресу залишаються невизначеність майбутнього (63%), занепокоєння за дітей (37%) та страх поранення або загибелі через триваючі бойові дії (32%). Люди, які живуть біля лінії фронту, розповідають, що через постійні обстріли ракетами й дронами вони живуть у стані безперервної тривоги, особливо вночі. Як розповів один із учасників у Миколаєві: **«Я відчуваю сильну тривогу, коли чую звук ракети чи дрона. Після отриманого поранення я боюся, що це може повторитися»**. Такі переживання свідчать про хронічну гіперпильність і накопичену травму, що є типовими для районів, які перебувають під постійною загрозою.

Ветерани постають як одна з груп, що зазнає найбільшого психологічного навантаження. Багато з них стикаються зі стресом, пов'язаним із посттравматичними симптомами, соціальною ізоляцією та відчуттям недооціненості їхньої служби. Прояви варіюються від порушень сну та кошмарів до емоційних вибухів і поведінки уникнення. Ключові інформатори описували це як «крик про допомогу», який часто помилково сприймається оточенням як агресія, а не як симптом травми. Попри зростаючі потреби, стигма та недовіра до цивільних психологів стримують звернення по допомогу. За повідомленнями, ветерани частіше покладаються на військових психологів або побратимів, що свідчить про потребу у підходах підтримки, які ґрунтуються на довірі та ветеранському лідерстві. У Миколаївській області перспективні ініціативи на рівні громад (наприклад, спортивні заходи та змагання зі стрільби з лука, організовані ветеранами) показали позитивний психосоціальний ефект, оскільки сприяють соціальній взаємодії та кращому контролю емоцій. Залучення членів сім'ї неодноразово визначалося як захисний фактор, що допомагає ветеранам відновлювати психологічну рівновагу та зменшувати самоізоляцію.

У Сумській області психологічний стрес залишається гострим, але демонструє незначне зниження інтенсивності, що може свідчити радше про адаптацію, ніж про покращення. Частка людей, які називали страх бути вбитими або пораненими, зменшилася з 62% у попередньому кварталі до 43%. Але це може означати не те, що загроза реально зменшилася, а те, що люди поступово звикають до постійної небезпеки. Водночас зріс рівень стресу, пов'язаного з дітьми (39%), та невизначеністю щодо майбутнього (36%), що свідчить про перехід від миттєвого страху до тривалої тривоги за довгострокове благополуччя та стабільність. Команди DRC з ПЗПСП у Сумській області зафіксували поширену втому, апатію та емоційне виснаження, особливо серед дорослих, які протягом багатьох років живуть у небезпеці. Як пояснив один ключовий інформатор: **«Мешканці громади живуть у постійному страху через непередбачуваність обстрілів»**. Діти та літні люди були визначені як групи, що зазнають найбільшого психологічного впливу. Повідомлення про енурез у дітей, страх ходити до школи, а також небажання літніх людей спати наодинці демонструють глибокий психосоціальний слід тривалої небезпеки. Ветерани та їхні родини в Сумській області також мають незадоволені потреби у психологічній підтримці. Медичні працівники повідомили, що багато колишніх військовослужбовців і далі страждають від нічних кошмарів і нав'язливих спогадів, при тому, що спеціалізованої допомоги з лікування травми майже немає.

У Харківській та Донецькій областях рівень психологічного стресу залишається одним із найвищих по країні, що зумовлено тривалою інтенсивністю бойових дій та близькістю багатьох громад до лінії фронту. Найчастіше респонденти називали страх загибелі чи поранення (71,1%) та страх пошкодження майна (64,4%), за якими йшли тривога щодо майбутнього (31,1%) та стрес, пов'язаний із переміщенням (28,9%). Емоційне виснаження, тривожність та соціальне відсторонення були широко розповсюдженими, особливо серед людей літнього віку, домогосподарств, очолюваних жінками, та людей з інвалідністю. Респонденти описували життя в умовах постійної напруги та непередбачуваності. Як зазначив один із ключових інформаторів зі Святогірвки Донецької області: **«Зараз кожен мешканець перебуває у важкому психологічному стані через постійні обстріли»**. Подекуди повідомлялося про конфлікти між цивільними та військовими, що відображає високий рівень стресу та напружені соціальні відносини. Доступність ПЗПСП у регіоні залишається вкрай обмеженою. У багатьох прифронтових населених пунктах немає психологів, а фахівці, які надають послуги, стикаються з вигоранням і обмеженнями в пересуванні. Стигма також стримує людей від звернення по допомогу. Ключові інформатори зазначили, що діти, особливо в сільських і прифронтових громадах, таких як Шевченкове та Великий Бурлук, демонструють дедалі більше ознак ізоляції та безнадії через дистанційне навчання та відсутність можливостей для соціалізації. Потреба в локальній, заснованій на громаді психосоціальній підтримці є особливо нагальною в цих районах, де інституційних послуг майже немає, а мешканці відрізані від формальної допомоги.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях дані моніторингу захисту підтверджують, що психологічний стрес є дуже поширеним і хронічним. Найчастіше люди говорять про страх втратити майно (82,5%) та страх бути вбитими або пораненими (80,8%). Постійні обстріли, мінне забруднення та пошкодження критичної інфраструктури створили атмосферу безперервної тривоги. Як пояснив один із інформаторів із Васильківської громади: **«Психологічно дуже важко, бо перебуваєш у постійному стані тривоги. Живеш щодня з думкою, що щось може статися»**. Літні люди, люди з інвалідністю та жінки були визначені як групи, що страждають найбільше — вони часто перебувають у тривалій ізоляції та не мають доступу до психосоціальної підтримки. Мешканці сільських населених пунктів неодноразово наголошували, що в них немає доступних психологів, і просили створити безкоштовні групи підтримки на рівні громади, особливо для літніх людей.

Громадянський статус, доступ до засобів правового захисту та правосуддя

Перешкоди у доступі до документації

У всіх областях, де проходив моніторинг, доступ до документів цивільного стану та документів, що підтверджують права на житло, землю та майно (ЖЗМ), залишається сталою проблемою у сфері захисту. Хоча характер складнощів відрізняється між регіонами, спільними перешкодами є фінансові витрати, тривалі адміністративні процедури, обмежені можливості пересування та відсутність доступу до цифрових технологій. Сукупний вплив цих факторів позбавляє постраждале населення можливості реалізовувати основні права, отримувати допомогу та відновлювати засоби до існування.

У Миколаївській і Херсонській областях домогосподарства й надалі стикаються з численними труднощами під час отримання або відновлення документів на ЖЗМ, особливо свідоцтв про право власності, документів про спадщину, довідок БТІ та договорів оренди. Ці складнощі посилюються фінансовими обмеженнями: 41% опитаних зазначили вартість адміністративних процедур (нотаріальних, судових або реєстраційних послуг) як перешкоду, що є значним зростанням порівняно з 24% у попередньому кварталі. У Херсонській області результати Швидкої оцінки потреб у сфері захисту населення Високопільської громади підтверджують цю тенденцію: респонденти називали нестачу фінансових ресурсів основною причиною неможливості завершити процедури оформлення документів. Вартість транспорту та обмежені можливості користування громадським транспортом додатково ускладнюють ситуацію: половина респондентів (50%) відзначила відстань і транспортні витрати як ключову перешкоду, тоді як 37,5% посилалися на тривалі адміністративні процедури. ОФГ у Миколаївській та Херсонській областях підкреслюють взаємозв'язок фізичних та економічних бар'єрів: поганий стан доріг, ризики, пов'язані з вибухонебезпечними предметами, а також знищена транспортна інфраструктура ізолюють багатьох мешканців сільських громад від Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП).

Адміністративні бар'єри є особливо серйозними для людей, які звертаються щодо встановлення інвалідності внаслідок поранень, пов'язаних із війною, включно з ветеранами та цивільними, травмованими внаслідок обстрілів. Респонденти описували цю процедуру як тривалу, запутану та надмірно бюрократизовану, що часто потребує багаторазових візитів до різних установ. Як повідомив один ключовий інформатор у Миколаївській області: **«У нашому селі ветеран півтора року пересувався на милицях між різними установами, перш ніж йому нарешті встановили інвалідність»**. Обмежена обізнаність населення, несистемне застосування критеріїв та сприйняття упередженості щодо заявників підривають довіру до системи. За повідомленнями, багато ветеранів узагалі уникають подання документів, посилаючись на втому, стигму або недовіру до цивільних фахівців.

У Сумській області поранення та загибель людей унаслідок обстрілів спричинили зростання потреби у встановленні інвалідності та оформленні документів для отримання компенсацій як серед цивільних, так і серед ветеранів. Водночас доступ до інформації та підтримки залишається нерівномірним. Родини загиблих військовослужбовців повідомляли про суттєві труднощі у проходженні процедур та розумінні того, до яких органів необхідно звертатися. Як зазначила одна учасниця ОФГ зі Шостки: **«Минуло два роки, а моя сестра досі не може отримати компенсацію за загибель чоловіка — немає ні чіткої системи взаємодії, ні зрозумілих інструкцій».**

Для поранених ветеранів і цивільних базова інформація стала більш доступною — переважно через сімейних лікарів, представників місцевої влади та неформальні групи підтримки (наприклад, онлайн-чати у Messenger у Свесі та Шостці). Однак попри наявність таких локальних механізмів підтримки, сам процес оформлення документів залишається складним і виснажливим, вимагає численних медичних оглядів, дублювання документів та тривалого розгляду заяв через брак кадрів і надмірне навантаження на персонал. Надавачі послуг у Сумській області описували ситуацію як таку, що характеризується хронічною бюрократією та емоційним виснаженням, як для працівників, так і для заявників. Повідомлялося також про випадки непрофесійного або зверхнього ставлення з боку медико-соціальних експертних комісій, що посилює недовіру до інституцій. Як розповів один внутрішньо переміщений чоловік із Образіївки: **«Лікарі сказали мені, що уламок у голові не є перешкодою для нормального життя».** Це свідчить про непослідовність у медичних оглядах і про відсутність підходів, що враховують травму. Попри те, що уряд спростив окремі процедури з лютого 2025 року, система залишається перевантаженою та недостатньо забезпеченою ресурсами.

У Донецькій і Харківській областях труднощі є як поширеними, так і багатогарними, особливо для літніх людей, людей з інвалідністю та переміщених домогосподарств. Дані свідчать, що 75% домогосподарств у Харківській області та 41% у Донецькій повідомили про складнощі з отриманням ключових документів цивільного стану або документів на ЖЗМ, зокрема паспортів, пенсійних документів, справ щодо інвалідності та документів на право власності. Найпоширенішими перешкодами були тривалі адміністративні процедури (72%), витрати на транспорт і відстань (38,9%) та недовіра до органів влади (44%) — у Харківській області; а в Донецькій — затримки в процедурах, платежі та нестача інформації (33–44%). Перехід до принципу «цифрові послуги за замовчуванням» (наприклад, подання заявок через Дію) створив нові нерівності: цифрові системи справді полегшують процес для одних, але виключають літніх людей та тих, хто не має смартфона, цифрових навичок або стабільного інтернету. Через це багато хто не може подати заявки на пенсію, компенсацію за житло чи встановлення інвалідності, що збільшує їхню залежність і ризики у сфері захисту. Учасники неодноразово наголошували на потребі в мобільних формах охоплення населення, зокрема виїзних днях ЦНАПів, правових консультаціях і створенні громадських «безпечних точок цифрового доступу», де фахівці можуть допомагати з поданням онлайн-заяв. Як зазначив один учасник ОФГ із Донецької

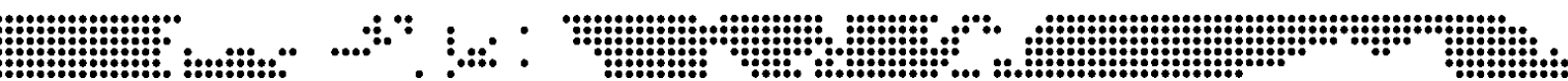
області: **«Ми знаємо, що така допомога існує, але не знаємо, куди саме звертатися — а добратися туди дуже складно».**

У Дніпропетровській та Запорізькій областях проблеми з оформленням документів цивільного стану та документів, що підтверджують права на ЖЗМ, зберігаються, хоча масштаб і профіль уразливих груп дещо відрізняються від інших регіонів сходу та півдня. Люди все ще втрачають документи — переважно через евакуацію, руйнування житла або переміщення, — однак частка респондентів, які втратили ключові документи (наприклад, довідки ВПО чи паспорти), залишається відносно низькою: 1% для паспортів і 0% для довідок ВПО. Втім, затримки в опрацюванні заяв і труднощі з доступом до державних установ продовжують впливати на своєчасне відновлення прав та отримання соціальної допомоги. Документи, що підтверджують права на ЖЗМ, залишаються найбільш проблемними. Чотири відсотки опитаних повідомили про відсутність документів, пов'язаних із майном — переважно це свідоцтва про право власності (60%), документи про спадщину або землю (40%). Основними перешкодами є обмежений фізичний доступ до ЦНАПів (57%), вартість адміністративних зборів (29%) та недостатня поінформованість про оновлені процедури. Проблеми з тим, щоб доїхати до установи або скористатися онлайн-сервісами, тут такі ж, як і в інших регіонах. Люди літнього віку та особи з обмеженою мобільністю стикаються зі значними труднощами, намагаючись дістатися адміністративних установ або скористатися онлайн-платформами. Багато адміністративних будівель у прифронтових районах пошкоджені або залишаються зачиненими, що подовжує строки повторної видачі документів. Як зазначив один переміщений чоловік із Павлограда: **«Без документів отримати будь-яку допомогу здається неможливим».** Під час ОФГ у Запорізькій області респонденти також акцентували на гендерних бар'єрах доступу: жінки, які доглядають за пораненими родичами або дітьми, повідомляли, що не можуть поїхати до адміністративних установ через міркування безпеки або відсутність догляду за дітьми. Чоловіки призовного віку, своєю чергою, розповідали, що вагаються оновлювати або відновлювати документи через страх бути затриманими чи мобілізованими.

Проблеми із житлом, землею та майном, які пов'язані з оформленням документів і отриманням компенсацій

Практично в усіх регіонах, де проводили моніторинг захисту, головною проблемою для людей, які постраждали від війни, є зруйноване або пошкоджене житло. Це одна з найбільших і найскладніших юридичних та гуманітарних проблем. Втрата майна, перешкоди у доступі до документації та складні процедури компенсації й надалі обмежують можливості постраждалих реалізувати свої права та розпочати відновлення. Попри те, що законодавчі зміни та цифрові механізми державної програми «Відновлення поступово розширюють доступ, у різних регіонах зберігаються значні відмінності, зумовлені рівнем безпеки, адміністративною спроможністю та поінформованістю населення.

У Миколаївській і Херсонській областях відсутність офіційних документів про право власності й надалі є головною перешкодою для отримання компенсації за

пошкоджене або знищене житло. Багато мешканців придбали будинки через неофіційні домовленості — наприклад, за підписаними від руки розписками замість нотаріально посвідчених договорів, що позбавляє їх юридично чинного підтвердження права власності. Навіть серед тих, хто отримав сертифікати за програмою «Відновлення», респонденти повідомляли про неможливість скористатися ними через супутні витрати — зокрема на нотаріальні послуги та інші адміністративні платежі. Крім того, сума компенсації сприймається як недостатня для повного відновлення житла, оскільки розрахунок здійснюється за цінами на будівельні матеріали станом на 2022 рік і не включає витрати на оплату праці чи послуги підрядників. У результаті багато домогосподарств змушені здійснювати часткові, самостійно профінансовані ремонти, покриваючи передусім найнагальніші потреби та залишаючи значну частину пошкоджень невідновленою. **«Суми компенсації не вистачило. Ми змогли купити будівельні матеріали, але найняти підрядників — ні, тому робимо ремонт власними силами»**, каже один із респондентів у Херсонській області.

У Херсонській та Миколаївській областях респонденти повідомляли про випадки ймовірних порушень та корупційних ризиків — зокрема про нібито вимагання хабарів під час оцінки пошкоджень або про навмисне маніпулювання заявами. Хоча такі випадки не були підтверджені, сам факт їхнього сприйняття свідчить про дефіцит прозорості та підзвітності у процесі компенсації. Нещодавні законодавчі зміни, зокрема постанова Кабінету Міністрів №815 від 7 липня 2025 року, запровадили можливість проводити дистанційну оцінку зруйнованого житла за допомогою супутникових знімків або зображень із дронів, щоб покращити доступ до оцінки в небезпечних районах. Водночас, станом на кінець звітного періоду, DRC не зафіксувала підтверджених випадків застосування цієї процедури ні в Миколаївській, ні в Херсонській областях. Водночас ВПО та вразливі мешканці сільських районів Миколаївської й Херсонської областей залишаються під загрозою виселення через неофіційні орендні домовленості. Багато людей продовжують жити у родичів або орендувати житло без укладення офіційних договорів, що обмежує їхній доступ до субсидій та правового захисту. Державна програма допомоги з оплатою оренди майже не працює, оскільки власники не хочуть оформлювати офіційні договори, а відповідного житла, яке підходило б під програму, дуже мало. Центри компактного проживання, де проживають люди літнього віку та особи з інвалідністю, залишаються переповненими та недостатньо адаптованими до їхніх потреб, що додатково підриває стабільність і безпечність житлових умов.

У Сумській області компенсація за пошкоджене та знищене житло залишається однією з найчастіше порушуваних правових проблем. Ключова проблема, яку визначили респонденти, — відсутність чіткої та послідовної інформації щодо процедур подання заяв. Багато мешканців описували плутанину щодо того, куди саме звертатися і які документи необхідно подавати: **«Немає покрокового алгоритму, куди звертатися по допомогу. Спочатку сидиш і думаєш, з чого почати»**, пояснює один ВПО з Чапліївки. Хоча місцева влада стверджує, що інформація доступна (через онлайн-канали та періодичні виїзди працівників

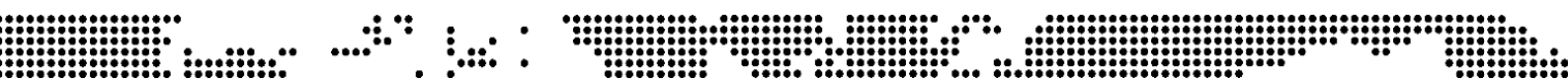

адмінпослуг), польові дані показують, що інформування населення є нерівномірним, а рівень обізнаності між громадами сильно відрізняється. Крім того, ситуація з безпекою та ризики забруднення територій часто перешкоджають роботі житлових комісій, які не можуть відвідувати постраждалі населені пункти. Як зазначив один надавач послуг у Білопільлі: **«Працівники системи соціального захисту змушені працювати в умовах постійної небезпеки, а доступ до віддалених сіл ускладнюється мінованими дорогами».**

Повідомлялося, що процес додатково ускладнюється нестачею персоналу в Сумській області: у деяких громадах усі огляди житла проводить лише один спеціаліст. Мешканці районів із високим рівнем ризику часто не хочуть подавати заяви на часткову компенсацію, оскільки воліють чекати повного знищення житла, щоб не проходити процедуру кілька разів. Крім того, багато заявників не мають документів на право власності або не мають грошей, щоб їх відновити; частка опитаних, які назвали вартість адміністративних процедур перешкодою, зросла до 51% (порівняно з 40% у попередньому кварталі). Ці результати підкреслюють необхідність прозорості та уніфікованої системи комунікації щодо порядку отримання компенсацій, а також ширшого застосування дистанційних оцінок пошкоджень для пришвидшення розгляду заяв та зменшення ризиків для комісій, що здійснюють обстеження.

У Харківській та Донецькій областях домогосподарства повідомляли про значні втрати майна та документації, часто спричинені обстрілами або пожежами, які знищили архіви та приватні будинки. Неможливість довести право власності або зареєструвати пошкодження й надалі затримує отримання компенсацій та процес відновлення. Пошкоджені або заміновані під'їзні шляхи не дають власникам майна можливості відвідати свої ділянки для перевірки, а обмежена кількість підрядників ще більше ускладнює процес відновлення. Цифровий формат системи компенсацій, хоча й підвищує ефективність у деяких випадках, створює нові перепони для людей літнього віку, осіб з інвалідністю та малозабезпечених домогосподарств, які не мають смартфонів, навичок користування цифровими технологіями або коштів на поїздки до адміністративних центрів. У результаті багато людей, які мають право на компенсацію, не подають заявки, що підвищує ризики повторного переміщення або виселення. У деяких громадах Донецької області неофіційне зайняття покинутих будинків ВПО або малозабезпеченими мешканцями призвело до напруженості та страху виселення, особливо коли власники повертаються або намагаються продати майно. Як поділився один учасник з Донецької області: **«Часто ВПО ремонтують покинуті будинки власним коштом, а потім їх виселяють — як цуценят на вулицю».**

У Дніпропетровській і Запорізькій областях проблеми, пов'язані з ЖЗМ, залишаються актуальними — особливо це стосується компенсацій за знищене житло та нестабільності житлових умов серед ВПО. Попри ці труднощі, органи влади досягли помітного прогресу в імплементації Постанови № 815, що дозволило проводити дистанційні огляди у районах, де тривають активні бойові дії. Станом на кінець вересня 2025 року органи влади Запорізької області видали 26 житлових

сертифікатів (23 — в Оріхівській та 3 — у Гуляйпільській громадах) на підставі дистанційних оцінок, проведених із використанням супутникових знімків та відео з дронів. Програма «Відновлення» продовжує розширюватися: було подано 7 600 заяв на пошкоджене або знищене майно, з яких 3 900 схвалили для пошкодженого житла та 342 — для знищеного. Загальна сума компенсацій і житлових сертифікатів перевищила 727 млн грн. Ці результати свідчать про позитивну динаміку інституційної спроможності у Запорізькій області порівняно з іншими регіонами. Водночас затримки, непослідовна комунікація та високі витрати на оформлення документів все ще залишаються поширеними, особливо для сільського населення та людей літнього віку. Випадки неофіційної оренди без договорів залишаються поширеними серед ВПО, що підтримує нестабільність їхнього становища та виключає їх із офіційних програм підтримки.

Відсутність дискримінації та рівність

У всіх областях, що були предметом моніторингу, результати оцінки показали, що хоча відкрита ворожість залишається обмеженою, приховані соціальні та структурні форми виключення продовжують впливати на ветеранів, ВПО, людей літнього віку та осіб з інвалідністю, формуючи як стосунки в громадах, так і доступ до прав. Динаміка значно варіюється між регіонами та залежить від демографічних особливостей, масштабів переміщення й інституційної спроможності.

У Миколаївській та Херсонській областях моніторинг засвідчив зростання напруженості та стигматизації, пов'язаних із поверненням ветеранів до цивільного життя. Ключові інформатори повідомляли, що ветерани часто стикаються з упередженням ставленням, нерозумінням і відчуттям ізоляції, посиленням посттравматичним стресом і браком структурованої психосоціальної підтримки. **«Ветерани часто відчують психологічний тиск і неприйняття з боку суспільства. Дехто ставить до них насторожено, що лише підсилює відчуття ізоляції»**, зазначає один інформатор у Миколаївській області. Подібні настрої фіксувалися і в Сумській області: деякі учасники описували страх взаємодії з ветеранами через занепокоєння щодо непередбачуваних реакцій, особливо у випадках, пов'язаних із травматичним досвідом. **«Я боюся говорити зі своїм зятем. Він контужений. Боюся, що він може стати агресивним»**, поділилася одна учасниця зі Шостки. Випадки мікродискримінації в повсякденному житті (наприклад, негативні реакції на те, що ветерани користуються своїм правом на безкоштовний проїзд у громадському транспорті) показують, наскільки нестійким є суспільне прийняття. Хоча багато громад демонструють повагу й вдячність, поодинокі випадки упередженості та дискомфорту все ж трапляються. Це відображає ширше суспільне напруження у спробі поєднати два образи ветеранів: як героїв і як потенційне джерело нестабільності. Ці напруження підкреслюють потребу в діалозі в громадах та просвітницьких ініціативах, спрямованих на формування взаєморозуміння між ветеранами та цивільними.

У Херсонській області респонденти також порушували питання щодо сприйняття нерівності в розподілі гуманітарної допомоги. Цільові програми підтримки, які пріоритезують певні категорії (ймовірно, через скорочення фінансування), зокрема осіб з інвалідністю, багатодітні сім'ї та людей літнього віку, ненавмисно спричиняють невдоволення серед тих, хто не відповідає критеріям, але також перебуває у складних життєвих обставинах, особливо серед людей середнього віку (40–60 років). Подібні відчуття несправедливості, за повідомленнями, підсилюють напруженість у громадах і недовіру до гуманітарних організацій, що підкреслює важливість прозорої комунікації та інклюзивних критеріїв відбору при наданні допомоги.

У Харківській та Донецькій областях моніторинг захисту виявив багаточисельні прояви соціального та економічного виключення, які особливо впливають на ВПО, людей літнього віку та осіб з інвалідністю. Мешканці повідомляли про нерівний доступ до допомоги та належних виплат, особливо серед сімей з одним із батьків та домогосподарств без доступу до цифрових технологій. Як зазначив один учасник в Ізюмі: **«Самотня мати не може розраховувати на виплати як ВПО»**, — що відображає недотримання єдиних критеріїв та нерівномірність реалізації програм підтримки. Обмежена цифрова грамотність, залежність від неперевіраних усних повідомлень та висока вартість поїздок до адміністративних центрів, таких як Слов'янськ і Краматорськ, ще більше поглиблюють нерівність. Ці перешкоди створюють замкнене коло виключення, у якому ті, хто має найменше ресурсів, стикаються з найбільшими труднощами при зверненні по допомогу або доступі до послуг захисту.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях взаємини між ВПО та приймаючими громадами загалом описувалися як позитивні та засновані на співпраці, а респонденти підкреслювали взаємну підтримку і солідарність. **«Вони не ділять нас на “своїх” і “чужих”; якщо є потреба — допомагають»**, каже один учасник із Павлограда Дніпропетровської області. На відміну від південних чи північних регіонів, випадки відкритої соціальної стигматизації фіксувалися рідко. Водночас системні та структурні перешкоди, що впливають на людей літнього віку, осіб з інвалідністю та малозабезпечені домогосподарства, залишаються поширеними. Респонденти повідомляли про тривалі черги, нестачу персоналу та обмежений доступ до спеціалізованої медичної допомоги, особливо у сільських і прибережних районах. Ці труднощі посилювалися після переходу адміністрування соціальних виплат до Пенсійного фонду України з 1 липня 2025 року, що централізував 39 видів допомог, які раніше надавалися на місцевому рівні. Хоча реформа була спрямована на спрощення послуг, вона ненавмисно створила нові бюрократичні перешкоди, зокрема затримки виплат, помилки в обробці документів та зменшення можливостей для особистих консультацій.

Як зазначив один ключовий інформатор із Нікопольського району: **«Мешканці, які раніше приходили до управління соціального захисту за порадою, тепер не мають куди звернутися. У ПФУ — черги, і працівники не справляються з навантаженням»**. Небажані наслідки реформи посилюють відчуття виключеності та недовіри до державних установ серед вразливих груп. Крім того, фізична

недоступність і далі залишається основною перешкодою. Мало які громадські будівлі або укриття відповідають національним стандартам доступності, що обмежує можливість участі та безпеку для людей з порушеннями мобільності. **«Якщо лунає тривога, коли я надворі, я не можу швидко потрапити до укриття, і вони навіть не пристосовані до моїх потреб»**, поділилася одна жінка з Криворізького району. Такі умови демонструють, як недоступність фізичного середовища перетворюється на фактичну дискримінацію, навіть у громадах, де загальний соціальний клімат залишається достатньо згуртованим.

Основні економічні та соціальні права

Право на житло

У всіх досліджених областях доступ до безпечного, належного та доступного за ціною житла залишається критичною й досі невирішеною проблемою у сфері захисту. Звітний період підтверджує, що масштабні руйнування, обмежені можливості компенсації та перенасичений ринок оренди й надалі зумовлюють нестабільність житла, повторні переміщення та соціальну вразливість. У різних областях свої причини проблем із житлом, але загалом усюди не вистачає придатного житла, людям важко оформити компенсації через бюрократію та високі витрати, а також не всі однаково можуть отримати державну чи гуманітарну допомогу.

Графік 7. Переживання щодо поточного місця проживання

Умови проживання	96	42.7%
Ризики захисту та безпеки	93	41.3%
Відсутність функціонуючих комунальних послуг	32	14.2%
Ризик примусового виселення	15	6.7%
Відсутність підтримки відновлення житла	9	4.0%
Відсутність чи втрата документів про право власності	7	3.1%
Не інклюзивне для людей з особливими потребами	5	2.2%
Забгато людей/Відсутність приватності	4	1.8%
Відсутність з'єднання	4	1.8%

У Миколаївській та Херсонській областях масштаби руйнування житла та повторного переміщення залишаються значними. ВПО та особи, чиї будинки були пошкоджені або знищені, продовжують бути групами, що найбільше потерпають від неналежних житлових умов — часто змушені проживати у частково відремонтованих або небезпечних приміщеннях через відсутність доступних альтернатив. Отримані дані свідчать, що масштабні руйнування, погіршення ситуації з безпекою в місті Херсон та обмеженість житлового фонду в сусідніх районах змушують багато сімей залишатися поблизу місць свого походження, попри триваючі бойові дії. Люди літнього віку та особи з інвалідністю були визначені як ті, хто зазнає непропорційно сильного впливу, оскільки їхні обмеження мобільності, хронічні захворювання та низькі доходи унеможливають ремонт або переїзд. **«Мій будинок був знищений. Наразі я живу в маленькій прибудові, так званій літній кухні — вона не має основних умов для проживання, але вціліла після руйнувань»**, розповіла одна учасниця ОФГ у Херсоні. DRC також відмітила, що центри компактного проживання для ВПО не є повністю доступними для осіб з інвалідністю через бюрократичні вимоги до поселення, зокрема необхідність надання медичних довідок, які підтверджують можливість проживання у спільному середовищі.

У Сумській області повторні атаки та обстріли з-за кордону й надалі нищать житлові райони, що ускладнює доступ до безпечного й надійного житла. Населені пункти у межах 5–10 км від кордону залишаються особливо вразливими до авіабомб, артилерійських обстрілів та ударів дронів. У Білопідлі, за словами одного з ключових інформаторів, **«не залишилося жодного багатоквартирного будинку без пошкоджень — усі 100 будівель були зруйновані або пошкоджені»**. Динаміка переміщення в Сумській області залишається нестабільною: хоча багато мешканців спочатку евакуювалися, економічні труднощі та високі ціни на оренду змусили частину з них повернутися до пошкоджених домівок. Як пояснив один із надавачів послуг у Свасі: **«Близько 50% виїхали, але деякі тепер повертаються, бо не мають достатньо коштів, щоб платити за житло»**. Ця ситуація підкреслює зростаючу потребу в орендних субсидіях і доступному державному житлі, особливо для ВПО та малозабезпечених домогосподарств. Водночас чинні житлові програми залишаються обмеженими за масштабом і доступністю. Руйнування житла створило додатковий тиск і на громади, що приймають переміщених осіб: багато родин змушені розміщувати родичів або сусідів, попри нестачу простору та ресурсів.

У Харківській та Донецькій областях затяжне переміщення та перенасичений ринок оренди спричинили гострий дефіцит житла. Більшість переміщених родин проживають у неофіційних або не задокументованих орендованих помешканнях, часто у вкрай ненадійних умовах. За даними моніторингу DRC, 100% домогосподарств у Харківській області, які орендують житло, не мають офіційних договорів оренди: дві третини взагалі не мають жодних документів, а третина орендує лише на усних умовах. Респонденти повідомляють про занепокоєння щодо небезпечних житлових умов (72%), ризику виселення (17%) та недоступної інфраструктури (17%). Для вразливих груп, таких як домогосподарства, очолювані жінками, літні люди та особи з інвалідністю, ці перешкоди часто призводять до повторного переміщення або

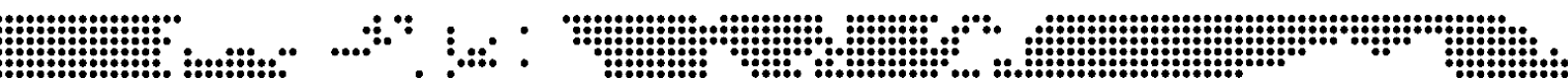
повернення в небезпечні райони. Як зазначила одна учасниця обговорення в Донецькій області: **«Ми орендуємо без договору, власник може попросити нас виселитися будь-якої миті»**. Якість доступного житла залишається низькою: розбиті вікна, пошкоджені дахи, сирі під'їзди, відсутність утеплення. Такі умови підвищують ризики травм, респіраторних захворювань та психологічної напруги, особливо взимку. Домогосподарства, які доглядають за літніми людьми або родичами з інвалідністю, повідомляють про додаткове навантаження через недоступність будівель і відсутність пандусів чи безпечних укриттів. Як пояснила одна респондентка з Харкова: **«Моя мама ходить із палицею; тут немає пандуса, а вхід без поручня — тому ми не можемо шукати інше житло»**.

У Дніпропетровській і Запорізькій областях нестабільність житлових умов серед ВПО залишається дуже поширеною, що зумовлено завищеними цінами на оренду, браком доступного житла та скороченням гуманітарної допомоги. Дані моніторингу свідчать, що 59% респондентів зазначили ризики безпеки та захисту у своїх помешканнях, тоді як 37% повідомили про занепокоєння щодо технічного стану житла, а 5% висловили страх виселення. Майже половина домогосподарств охарактеризували своє житло як частково пошкоджене (48%), а невелика, але значуща частка (5%) проживає у сильно пошкоджених домівках. Через нестачу доступних варіантів багато переміщених сімей продовжують проживати у центрах компактного проживання, транзитних пунктах або в орендованому житлі нижчої якості. Як зазначив один із учасників в Павлограді: **«Усі ВПО шукали житло самостійно, оренда коштує від 4 000 до 12 000 грн плюс комунальні послуги»**. Для колективних центрів характерними є тіснота, відсутність приватності та низька доступність, тоді як евакуйовані домогосподарства, які мають худобу чи особисте майно, часто відмовляються від переселення через обмеження щодо того, що можна взяти із собою.

Ринок оренди залишається сильно перевантаженим, тому через нестачу місць деякі місцеві органи влади змушені перенаправляти евакуйованих в інші регіони (наприклад, до Рівного чи Закарпаття). Хоча державні програми (іпотека «Оселя та компенсаційний механізм «Відновлення») розширилися протягом звітного періоду, їхня реальна доступність для людей все ще залишається обмеженою. Високі ціни на нерухомість, жорсткі критерії відповідності та адміністративні перешкоди виключають більшість малозабезпечених та переміщених домогосподарств. Як пояснив один респондент із Дніпра: **«Навіть із кредитом під 3% це неможливо — квартири коштують дорожче, ніж дозволяє програма»**. Сукупний вплив цих факторів позбавляє багатьох ВПО можливості отримати стабільне житло, залишаючи їх під загрозою повторного переміщення, виселення та довготривалої залежності від гуманітарної допомоги.

Право на освіту

У всіх охоплених моніторингом областях у звітний період підтвердилося, що доступ дітей до безпечної та безперервної освіти залишається критично обмеженим через тривалі бойові дії, переміщення та руйнування освітньої інфраструктури.

Попри точкові зусилля щодо відновлення закладів та розширення можливостей дистанційного навчання, перешкоди до отримання освіти зберігаються, маючи значні наслідки для захисту дітей, їхнього психосоціального стану та подальшої стійкості.

У Миколаївській і Херсонській областях результати моніторингу — включно з даними швидких оцінок у сфері захисту (ШОСЗ) — показують, що шкоди зазнали багато освітніх закладів: шкіл, дитячих садків і дитячих майданчиків. У цілій низці громад відсутні безпечні та функціональні простори для навчання та дозвілля дітей. **«Школу, яка була абсолютно новою, зруйновано. Дитячий садок пошкоджено»,** — повідомив учасник ОФГ у Миколаєві. У Херсоні інший учасник зазначив: **«У селі проживає 50 дітей, але немає жодного безпечного громадського простору».** Де можливо, навчання переважно відбувається онлайн; змішаний формат доступний лише у школах, обладнаних працюючими укриттями. Однак обмежений громадський транспорт і триваючі ризики безпеки не дозволяють багатьом дітям відвідувати навіть ті навчальні заклади, які формально працюють. Родини часто називають доступ до освіти ключовим чинником, що впливає на рішення про переміщення, — багато хто переїжджає до безпечніших громад, щоб забезпечити дітям можливість навчатися.

У Сумській області повторні обстріли та прицільні удари призвели до масштабного руйнування освітньої інфраструктури. У Білопіллі, за повідомленнями, було пошкоджено або знищено всі багатоповерхові будівлі та кілька шкіл, а удари по Сумському державному університету зробили частину кампусу непридатною для використання. **«Школи, коледжі та фахові заклади працюють виключно онлайн»,** — повідомив надавач послуг із Білопілья. Більшість шкіл Сум працюють дистанційно або у змішаному форматі — залежно від наявності укриттів. У міських центрах, таких як Глухів, змішане навчання можливе для окремих груп, тоді як у сільській місцевості очно проводяться лише уроки початкової школи — часто в укриттях, які учасники описували як **«вологі та сирі»**. Страх батьків за безпеку дітей залишається дуже сильним, через що діти довго не відвідують школу, і в них утворюються прогалини у навчанні. Переміщення та травматичний досвід додатково ускладнюють участь дітей в освітньому процесі. Сім'ям, які переїжджали кілька разів, важко знову записати дітей до школи, а вчителі повідомляють про зростання стресу та поведінкових проблем серед учнів-переселенців. Як пояснила одна мати: **«Ми не приєдналися до занять одразу — син був у такому стресі, що в нього розвинувся енурез».**

У Харківській і Донецькій областях система освіти продовжує працювати в умовах постійної небезпеки, переміщення населення та втрати інфраструктури. Попри те, що онлайн- та змішане навчання залишаються основними формами, часті відключення електроенергії, перебої зв'язку та сигнали повітряної тривоги постійно переривають заняття. Для дітей з інвалідністю або тих, хто проживає з літніми доглядальниками, цифрове навчання часто є недоступним. Учителі та батьки фіксують погіршення якості навчання, низьку мотивацію та емоційну замкненість у

підлітків. **«Діти сидять удома без спілкування, без школи й починають відставати»**, — поділився учасник ОФГ у Харкові. Школи, яким вдалося провести частковий ремонт або облаштувати укриття, створюють певні можливості, але охоплення залишається нерівномірним, особливо у менших та прифронтових населених пунктах. Дані моніторингу захисту свідчать, що через проблеми з доступом до освіти нерівність між дітьми тільки зростає: діти-переселенці, діти з інвалідністю, а також ті, хто проживає у сільській місцевості чи районах із низькою якістю зв'язку, стикаються з найглибшою виключеністю.

У Запорізькій області доступ до безпечної та якісної освіти залишається нерівномірним, особливо в прифронтових або високоризикових районах. Через бойові дії значну кількість шкіл та дитсадків пошкоджено, що змусило багато закладів зупинити роботу або повернутися до дистанційних форматів. **«Школа в Комишувасі мала укриття, а тепер повністю зруйнована»**, — зазначив учасник ОФГ у Запорізькій області. У Дніпропетровській області, за інформацією Загальної координаційної наради у серпні, попри те що 1 832 навчальні заклади залишаються відкритими, кожен п'ятий не має функціонуючого бомбосховища, що створює постійну загрозу. Натомість Запорізька область демонструє прогрес у спорудженні підземних шкіл — підхід, який отримав схвальні оцінки місцевих громад, хоча ризики під час пересування до школи та назад залишаються високими, особливо у сільських громадах. За даними органів влади, 85% учнів наразі мають можливість навчатися очно або у змішаному форматі — залежно від згоди батьків та локальних умов безпеки. Освітняни й батьки послідовно пов'язують перебої в навчанні зі станом психічного здоров'я дітей — зростанням тривожності, стресу та зниженням мотивації. **«Перехід на дистанційне навчання знижує доступність якісної освіти»**, — зазначив ключовий інформатор із Синельниківського району. Попри складнощі, громади підкреслюють, що освіта залишається основою стійкості та відновлення дітей.

Загальні висновки підтверджують, що доступ до освіти є водночас і питанням захисту, і питанням стійкості. Руйнування шкіл, переміщення учнів і педагогів, а також небезпечні умови для очного навчання мають глибокі наслідки для психосоціального добробуту дітей, їхньої безпеки та довгострокового розвитку. Переривання освітнього процесу позбавляє дітей не лише можливості навчатися — воно руйнує соціальні зв'язки, відчуття стабільності та надію, які є ключовими елементами стійкості в умовах затяжної кризи.

Право на здоров'я

У всіх охоплених моніторингом областях доступ до медичної допомоги залишається однією з найгостріших проблем у сфері захисту. Хоча системи охорони здоров'я на підконтрольних уряду територіях продовжують функціонувати, вони працюють під значним навантаженням через руйнування інфраструктури, нестачу персоналу та постійну небезпеку. Результати свідчать, що географічна ізоляція, економічні бар'єри та нерівномірна якість послуг залишаються спільними перешкодами у всіх

регіонах. Постійні перепони в доступі до медичних і реабілітаційних послуг найбільше впливають на тих, хто вже перебуває в групі ризику — літніх людей, осіб з інвалідністю, постраждалих від вибухонебезпечних предметів та переміщені сім'ї, що ще більше підсилює замкнене коло виключення, залежності та погіршення здоров'я.

Графік 8. Перешкоди доступу до медичних послуг

Відсутність спеціалізованих медичних послуг	141	69.1%
Ризики безпеки пов'язані з доступом/перебуванням в м...	64	31.4%
Вартість наданих послуг/ліків	63	30.9%
Відстань - нестача засобів пересування, щоб дістатися д...	53	26.0%
Вартість поїздки до медичних закладів	51	25.0%
Відсутність доступного медичного закладу	38	18.6%
Відсутність/дефіцит ліків	12	5.9%
Тривалий час очікування	6	2.9%
Не доступність для людей з особливими потребами	4	2.0%

У Миколаївській та Херсонській областях сукупний вплив бойових дій, переміщення населення та зруйнованої інфраструктури й надалі обмежує доступ як до первинної, так і до спеціалізованої медичної допомоги. Майже всі респонденти повідомляли про нестачу спеціалізованих лікарів — зокрема стоматологів, гінекологів, травматологів, ендокринологів та офтальмологів. Багато медичних закладів працюють у скороченому режимі. У віддалених або прифронтових населених пунктах медичну допомогу переважно надають мобільні бригади, а сімейні лікарі приїжджають із більших міст лише раз на тиждень.

Перешкоди, пов'язані з транспортом і вартістю, залишаються критичними. Понад 30% респондентів зазначили, що відсутність транспорту є одним із головних обмежень, а майже 28% вказали, що медична допомога та ліки є для них надто дорогими. Ці обмеження особливо сильно впливають на людей літнього віку, осіб з інвалідністю та жителів ізольованих сільських районів. Як пояснила одна літня жінка з Херсонської області: **«Щоб доїхати до лікарні, потрібно наймати машину — це коштує 400 грн в один бік»**. Процедура встановлення інвалідності, особливо у випадку поранень внаслідок підривів або обстрілів, залишається надмірно

бюрократичною та непослідовною. Багато респондентів описували низьку обізнаність щодо належних їм прав, неузгоджені процедури та тривалі строки очікування. Одна учасниця розповіла, що її чоловіку, який зазнав тяжких бойових поранень, **«присудили інвалідність за загальним захворюванням, а не внаслідок обстрілу — і суд залишив це рішення в силі»**.

У Сумській області часті обстріли та цілеспрямовані атаки на медичну інфраструктуру суттєво порушили надання медичних послуг. Пошкоджено понад 50 закладів, включно з лікарнями в Шостці та неврологічним інтернатом. У 5-кілометровій прикордонній зоні швидкі не працюють взагалі через ризики для персоналу, що змушує жителів звертатися до лікарень у сусідніх громадах. **«Швидкі доїжджають лише до Свеси, далі вони вже не їдуть»**, — пояснив ключовий інформатор. Хоча первинна медична допомога у більшості сільських районів доступна, отримати вузькопрофільну та реабілітаційну допомогу набагато складніше. Тривалі черги та нестача фахівців залишають людей з інвалідністю та поранених цивільних без належного догляду чи засобів реабілітації. **«Бракує реабілітаційних центрів, постійно великі черги»**, — повідомив надавач послуг в Образіївці. Попри безоплатний доступ до екстреної допомоги та базового лікування, приховані витрати та соціальні бар'єри зберігаються. Респонденти повідомили про випадки дискримінації щодо ВПО та про емоційне вигорання серед медичних працівників, що призводить до напруженого спілкування й погіршення якості медичних послуг. Одна мама розповіла: **«Місцеві лікарі не хочуть приймати дітей ВПО — кажуть іти в приватні клініки»**. Ці результати свідчать, що система охорони здоров'я Сумської області хоч і продовжує працювати, проте функціонує в умовах крайнього перенавантаження, а прифронтові райони стикаються одночасно з ризиками безпеки та проблемами доступності.

У Харківській та Донецькій областях медичні заклади формально продовжують роботу, однак доступ до них залишається нерівномірним. Сільські та прифронтові громади — такі як Миколаївка, Черкаське та Билбасівка — повідомляли про постійний дефіцит ліків, діагностичних послуг і реабілітаційної допомоги. Навіть там, де медичні заклади працюють, часті зміни персоналу, відключення електрики та перебої з постачанням зменшують доступність послуг. **«Клініки зупиняють роботу, коли лікарі одночасно йдуть у відпустку»**, — зазначив один з опитаних у Донецькій області. Літні люди та люди з інвалідністю стикаються з найбільшими труднощами, особливо коли консультації проводять лише телефоном або коли немає можливості здійснити візит додому. Як повідомив ключовий інформатор із Миколаївки: **«Люди похилого віку не можуть викликати сімейного лікаря додому — усе відбувається телефоном»**. Жителі висловлювали суперечливі оцінки щодо візитів мобільних медичних бригад гуманітарних організацій: попри значну цінність такої підтримки, її часто описують як непередбачувану, короткострокову або слабо скоординовану з державними службами. Серед основних занепокоєнь — нерегулярність спостереження, нерівномірне охоплення громад і відсутність чіткої комунікації щодо графіків або критеріїв доступу. У регіоні також спостерігаються значні прогалини в

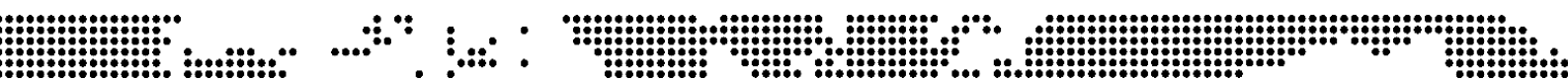
реабілітаційних послугах та забезпеченні допоміжними засобами, особливо для постраждалих від вибухонебезпечних предметів.

Мобільні медичні команди, зокрема гуманітарних організацій, відіграють критичну роль у подоланні прогалин у наданні допомоги, особливо в ізольованих поселеннях. **«Про їх приїзд нам повідомляють через телеграм-канал громади»**, — розповіла учасниця з Комишуваської громади (Запорізька область). Утім, мешканці повідомили про великі черги, ризики для безпеки та власні витрати навіть у державних лікарнях, зокрема й у разі поранень, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами. Економічні труднощі залишаються визначальним чинником: багато домогосподарств не можуть дозволити собі ліки або приватну медичну допомогу, попри державні програми на кшталт «Доступні ліки». Уразливі групи (жінки, люди літнього віку та люди з інвалідністю) стикаються з особливо високими ризиками, адже часто не можуть самостійно дістатися лікарні або пунктів евакуації.

Хоча респонденти висловлювали загальну вдячність медичним працівникам за відданість, вони послідовно зазначали проблеми нерівного доступу до вузьких спеціалістів, тривалі черги та страх перед обстрілами під час відвідування лікарень. **«Страшно сидіти в черзі до лікаря — снаряд може прилетіти будь-якої миті»**, — поділилася жінка з Марганецької громади (Дніпропетровська область). Результати свідчать, що доступ до медичних послуг у центральних областях дедалі більше залежить від мобільних медичних бригад, гуманітарної допомоги та особистих соціальних зв'язків, що створює значні прогалини в безперервності лікування, реабілітації після травм і веденні хронічних захворювань.

Право на роботу

У всіх охоплених моніторингом регіонах доступ до сталих засобів до існування залишається вкрай обмеженим. Триваючий збройний конфлікт, переміщення населення та масштабні руйнування інфраструктури суттєво підривають право людей на роботу та послаблюють спроможність громад до відновлення. Попри те, що конкретні чинники економічної нестабільності відрізняються між регіонами, загальна картина характеризується браком робочих місць, падінням доходів та зростаюною залежністю від соціальних виплат або гуманітарної допомоги.

Графік 9. Головні джерела доходу

Виплати соціального захисту (пенсії, виплати тощо)	274	73.5%
Заробітня плата - офіційне працевлаштування	95	25.5%
Непостійна(Тимчасова) робота	20	5.4%
Власні накопичення	12	3.2%
Гуманітарна допомога(грошова або не грошова)	8	2.1%
Відсутність джерел, які надходять в сім'ю	7	1.9%
Допомога від сім'ї/друзів	5	1.3%
Інше	3	0.8%
Підприємництво/Самозайнятість	1	0.3%
Debt	1	0.3%

У Миколаївській і Херсонській областях засоби до існування сильно постраждали через мінне забруднення, зруйновану інфраструктуру та відсутність безпечних земель для сільського господарства. Раніше тваринництво та дрібне сільське господарство були основою місцевої економіки, але ці види діяльності постраждали через небезпеку пасовищ та обмежений доступ до ринків. **«До повномасштабного вторгнення у селі було чотири стада корів — це було основним джерелом доходу. Тепер худоби майже не залишилося, бо пасовища заміновані»**, пояснив один із жителів Херсонщини. У результаті для більшості сімей (74%) основним джерелом доходу стали соціальні виплати та пенсії, тоді як можливостей знайти офіційну роботу мало, і така робота зазвичай низькооплачувана. Мешканці повідомили, що все частіше змушені покладатися на допомогу родичів, брати позики або зменшувати свої витрати, щоб покрити базові потреби. Молодь дедалі частіше виїжджає з громад через відсутність можливостей працевлаштування та освіти, що поглиблює демографічний та економічний занепад сільських територій. Повідомлялося, що ветерани стикаються з окремими, специфічними бар'єрами під час повернення до мирного життя — зокрема безробіттям, погіршенням психічного стану та дискримінацією з боку роботодавців. Обмежений доступ до професійної реабілітації та спеціалізованих програм підтримки призводить до соціальної та економічної маргіналізації багатьох ветеранів і їхніх родин.

У Сумській області можливості для заробітку майже зникли через постійні обстріли, мінне забруднення та обмежений доступ до сільськогосподарських земель, особливо в зоні 5–10 км від російського кордону. **«Наші ліси — біля кордону, і люди більше туди не ходять. Усі сільськогосподарські та лісгосподарські роботи заборонені»**, зазначив один із надавачів послуг у Свесі. Повідомлялося, що ВПО в Сумській області стикаються з особливими труднощами у пошуку роботи в громадах, де вони проживають: вакансій дуже мало, а пересування ускладнене через небезпечну ситуацію. Для жінок із дітьми та одиноких опікунів робота поза домом майже недоступна через небезпеку та відсутність догляду за дітьми. Багато сімей раніше виживали завдяки трудовій міграції, але через обмеження на перетин кордону та небезпечну ситуацію ця можливість тепер недоступна.

Поєднання втрати джерел доходу й переміщення, схоже, призвело до різкого зростання нестачі базових речей (до 61%) і збільшення негативних стратегій виживання, таких як використання всіх заощаджень або скорочення витрат на їжу та медичну допомогу.

У Харківській та Донецькій областях через переміщення населення, триваючі бойові дії та близькість до лінії фронту місцеві ринки праці фактично зруйновані, особливо в сільських та промислових районах. Багато підприємств залишаються закритими або працюють не на повну потужність, а транспортні та документальні проблеми заважають ВПО отримувати доступ до наявних вакансій. Найбільш постраждалими є родини, де жінка є головною годувальницею, літні люди та люди з інвалідністю — через обмежену мобільність і обов'язки догляду. На ринку праці домінує неформальна та короткострокова зайнятість, що підвищує ризики експлуатації та небезпечних умов праці. **«До війни майже все село працювало на соєвому заводі — тепер він повністю знищений»**, — розповів ключовий інформатор у Харківській області. Більшість родин нині покладається на соціальні виплати (82%), тоді як формальна зайнятість становить менш ніж чверть джерел доходу. Понад половина родин повідомили, що їхній місячний дохід становить менше ніж 6 000 грн, що призводить до поширених боргів, нестачі їжі та обмеженого доступу до медичної допомоги. Те, що послуги з працевлаштування тепер переважно цифрові, ще більше виключає літніх людей, тих, хто не має доступу до інтернету, або ВПО без необхідних документів.

У Дніпропетровській та Запорізькій областях криза засобів до існування зумовлена закриттям промислових та аграрних підприємств, порушенням ланцюгів постачання та зростанням вартості життя. Колись успішні фабрики та виробники сільськогосподарської техніки були знищені, і тепер у громад майже не залишилося реальних можливостей для працевлаштування. **«До 2022 року тут працювали потужні підприємства... але всі вони були знищені»**, — повідомив ключовий інформатор із Комишуваської громади Запорізької області. Сільськогосподарське виробництво, яке традиційно було основним джерелом доходу, сильно постраждало через мінне забруднення, небезпеку та обмежений доступ до пального й ринків збуту. Фермери у прифронтових громадах розповідають, що працюють під постійною

загрозою обстрілів: **«Трактористи постійно перебувають під вогнем у полях... але врожай треба зібрати, бо це єдиний дохід людей».**

У Дніпропетровській області органи місцевого самоврядування та державні установи стикаються з гострим кадровим дефіцитом, оскільки кваліфіковані фахівці виїжджають до безпечніших регіонів або за кордон. Робота в державному секторі зазвичай передбачає низькі зарплати й високі бюрократичні вимоги, що відлякує потенційних кандидатів. У результаті послуги надаються гірше, а соціальні системи, які й так працюють на межі можливостей, зазнають ще більшого навантаження. Механізми виживання домогосподарств у Дніпропетровській і Запорізькій областях стають дедалі слабшими: лише 17% сімей ще мають особисті заощадження, тоді як 81% заявляють, що фактично не мають жодних стратегій для подолання труднощів, що свідчить різке погіршення порівняно з попереднім кварталом.

Результати підтверджують, що нестача засобів до існування є і причиною, і наслідком ризиків у сфері захисту в постраждалих від конфлікту районах України. Втрата доходу та роботи не лише поглиблює економічну нестабільність, але й підвищує ризики експлуатації, роз'єднання сімей, негативних стратегій виживання та психологічного виснаження.

Рекомендації

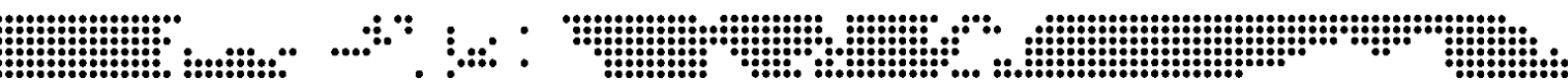
Для органів влади

Поліпшення доступу до документації про цивільний статус та компенсацій

- Місцевим адміністраціям рекомендовано посилити інформування населення про програми компенсації, субсидії на оренду та інші види підтримки шляхом проведення узгоджених інформаційних кампаній.
- Мінімізувати адміністративні бар'єри та вимоги до документів шляхом залучення мобільних сервісних бригад, спрощення процедур і забезпечення доступної правової допомоги.
- Розширити пропозицію орендного та соціального житла, забезпечити його доступність для людей з інвалідністю та людей літнього віку, а також підвищити прозорість критеріїв відбору та процедур компенсації.

Інвестиції у сталу, інклюзивну інфраструктуру та базові послуги

- Покращити транспортне сполучення з віддаленими населеними пунктами та забезпечити дотримання національних стандартів доступності в будівлях громадського користування та укриттях.
- Сприяти розвитку мобільних медичних підрозділів і забезпечити рівний доступ до недорогих ліків та реабілітаційних послуг.

Розширення можливостей для засобів до існування та інтеграції/соціальної єдності

- Підтримувати відновлення засобів до існування шляхом професійної підготовки, грантів для малого бізнесу та інклюзивних стимулів для працевлаштування ВПО, ветеранів та осіб з інвалідністю.
- Сприяти реінтеграції ветеранів та зміцненню згуртованості громади через інформаційні кампанії, психосоціальну підтримку та цільові ініціативи з працевлаштування.

Для гуманітарної спільноти

Правова допомога та підтримка у сфері житла, землі та майна (ЖЗМ)

- Розширити правову допомогу та мобільне консультування з питань ЖЗМ для підтримки родин у відновленні документації, підтвердженні майнових прав і доступі до компенсацій і програм відновлення, включно з підтримкою орендарів, мешканців без офіційних договорів та ветеранів.
- Наполягати на тому, щоб адміністративні й юридичні витрати (наприклад, послуги нотаріуса, судові збори та оплата оформлення документів) були включені до програм житлової допомоги та компенсацій.
- Забезпечити прозорість і поінформованість громад щодо критеріїв відбору для надання допомоги, сприяючи справедливості, можливості зворотного зв'язку та підзвітності, щоб зменшити соціальну напругу.

Підвищення обізнаності щодо безпеки в громаді

- Продовжувати та розширювати навчання з мінної небезпеки для дорослих і дітей, приділяючи пріоритетну увагу сільським та аграрним громадам, а також адаптуючи інформаційні матеріали для окремих груп, таких як люди літнього віку та фермери.

Посилення взаємодії та соціальної єдності

- Сприяти проведенню громадських діалогів, інформаційних сесій та спільних ініціатив для підвищення рівня взаєморозуміння, готовності до повернення ветеранів та зміцнення соціальної єдності на місцевому рівні.
- Підвищувати обізнаність населення щодо критеріїв відбору отримувачів гуманітарної допомоги, щоб запобігати соціальній напрузі та сприйняттю нерівності в програмах підтримки.

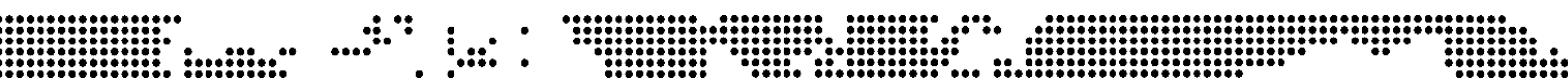

Розширення послуг з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) та реагування на гендерно зумовлене насильство (ГЗН)

- Розширити цільові психосоціальні інтервенції на рівні громади, спрямовані на подолання стресу, пов'язаного зі збройним конфліктом, включно з групами взаємопідтримки, структурованими оздоровчими заходами та цільовою підтримкою дітей, ветеранів і людей літнього віку.
- Забезпечити наявність та/або продовження роботи безпечних просторів та сприятливої інфраструктури для постраждалих у притулках, транзитних і громадських центрах, а також інтегрувати відповідні послуги з підтримки постраждалих від ГЗН.

Сприяння засобам до існування та економічній інклюзії

- Підтримувати відновлення засобів до існування та економічну інклюзію через професійне навчання, гранти для малого бізнесу та програми «гроші за роботу», забезпечуючи рівну участь жінок, людей з інвалідністю та інших маргіналізованих груп.
- Пов'язувати програми підтримки засобів до існування з місцевими потребами у відновленні та реабілітації аграрного сектору, забезпечуючи узгодженість із заходами з безпеки та розмінування.

Фінансується
Європейським
Союзом

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

DRC DANISH
REFUGEE
COUNCIL

Данська рада у справах біженців (DRC) заснована в Данії у 1956 році. Ми — провідна міжнародна гуманітарна організація у сфері вимушеного переміщення, що підтримує біженців і внутрішньо переміщених осіб під час переміщення, у вигнанні, під час облаштування та інтеграції на новому місці або після повернення.

Ми забезпечуємо захист і життєво необхідну гуманітарну допомогу. Ми допомагаємо переміщеним людям ставати самостійними та залученими до приймаючих громад — і працюємо з громадами, громадянським суспільством і відповідальними органами влади, щоб посилювати захист прав і сприяти мирному співіснуванню.

Докладніше про нашу діяльність: www.drc.ngo

Цей звіт підготовлено Данською радою у справах біженців (DRC) завдяки фінансуванню в рамках цивільного захисту та гуманітарної допомоги Європейського Союзу та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії. Висловлені погляди та думки належать виключно автору (авторам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Міністерства закордонних справ Данії. Європейський Союз та Міністерство закордонних справ Данії не несуть відповідальності за них.